

Program wychowania przedszkolnego

wspomagający rozwój aktywności
dzieci pięcioletnich

Spis treści

Informacja ogólna o programie	4
Koncepcja filozoficzna programu „Żyrafa Ola i przyjaciele”	5
Cele ogólne programu.....	8
Warunki dotyczące realizacji programu	8
Przykładowy rozkład dnia w grupie 5-latków	10
Propozycje metod pracy z dziećmi 5-letnimi.....	11
Formy pracy	18
Charakterystyka rozwoju dziecka 5-letniego	19
Treści edukacyjne.....	22
Przewidywane osiągnięcia w obszarze wychowawczym	33
Wskazówki dotyczące obserwacji dziecka i analizy jego wytworów...	48
Indywidualizacja pracy z dziećmi – propozycje.....	50
Literatura	52

Informacja ogólna o programie

Program edukacji przedszkolnej wchodzi w skład pakietu edukacyjnego *Żyrafa Ola i przyjaciele*. Kurs dla 5-letnich przedszkolaków i przeznaczony jest dla dzieci 5-letnich, tuż przed startem finału edukacji przedszkolnej na poziomie 6-latków. Jest on spójny z koncepcją edukacji przedszkolnej zawartej w *Programie edukacji przedszkolnej wspomagającej rozwój aktywności dzieci w wieku 3–6 lat* kursu *Żyrafa Ola i przyjaciele*. Jego kontynuacją jest *Program edukacji przedszkolnej wspomagający rozwój aktywności dzieci 6-letnich* (roczne przygotowanie przedszkolne), a poprzednikiem *Program edukacji przedszkolnej wspomagający rozwój aktywności dzieci 4-letnich*. Program jest zgodny z założeniami Podstawy programowej (NPP – nowej podstawy programowej) wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej).

Wyróżnikiem programu jest integrowanie treści wokół tytułowej żyrafy Oli, nie tylko bohaterki kursu, ale również postaci o znaczeniu symbolicznym. Żyrafa, jako zwierzę o bardzo długiej szyi, dostrzega więcej. Ma również wielkie serce, dzięki czemu uważa się ją za stworzenie wrażliwe, uczuciowe i pełne empatii. Żyrafa pochodzi z egzotycznego rejonu, co zachęca do wspólnego poznawania świata i przeżywania przygód. Ola zawiązuje przyjaźnie, a więc daje dzieciom przykład, w jaki sposób można budować relacje z innymi. Przyjaciele żyrafy Oli różnią się wyglądem, wiekiem i temperamentem, a jednak doskonale ze sobą współpracują i bardzo się lubią. Ten przykład uczy przedszkolaki tolerancji i szacunku wobec innych.

Realizacja *Programu edukacji przedszkolnej...* z żyrafą Olą i przyjaciółmi pozwala na wsparcie całościowego rozwoju dziecka (3–6-letniego), co jest celem wychowania przedszkolnego. Umożliwia najmłodszym odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia maluchy osiągają stopniowo dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji szkolnej.

Dobór treści programowych dostosowany jest do poziomu rozwoju dziecka 5-letniego, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań. Realizując ten *Program*, nauczyciel może tworzyć sytuacje pozwalające na wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka przez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.

Realizacja treści *Programu* koncentruje się bowiem wokół czterech naturalnych obszarów rozwoju dziecka:

- 1) fizycznego (F),
- 2) emocjonalnego (E),

- 3) społecznego (S),
- 4) poznawczego (P).

Podział ten odpowiada następującym blokom tematycznym:

- 1) wychowanie zdrowotne,
- 2) wychowanie estetyczne,
- 3) wychowanie społeczno-moralne i obywatelskie,
- 4) wychowanie umysłowe.

Proponowane w scenariuszach dla nauczycieli codzienne tematy dnia są częścią tematyki każdego tygodnia roku przedszkolnego. Zawierają elementy z każdego obszaru rozwoju dziecka oraz bloków tematycznych NPP. Takie spojrzenie na program edukacji przedszkolnej pozwala zachować spójność i równowagę w zakresie realizacji poszczególnych treści.

Integralną częścią pakietu *Żyrafa Ola i przyjaciele. Kurs dla 5-letnich przedszkolaków* są zestawy edukacyjne, które obejmują tomy scenariuszy dla nauczycieli (2 na każdy semestr). W opracowaniach tych pedagogzy przedszkolni znajdą wskazówki, w jaki sposób realizować podstawę programową, stosując zasadę indywidualizacji, jak rozwijać zainteresowania podopiecznych i wspierać ich zintegrowany rozwój oraz umożliwiać odkrywanie własnych zainteresowań. W efekcie takiego wsparcia edukacyjnego dziecko 5-letnie ma szansę na osiągnięcie dojrzałości do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji – jako 6-latek (lub 7-latek, jeśli tak zdecydują jego rodzice bądź opiekunowie prawni).

Koncepcja filozoficzna programu „Żyrafa Ola i przyjaciele”

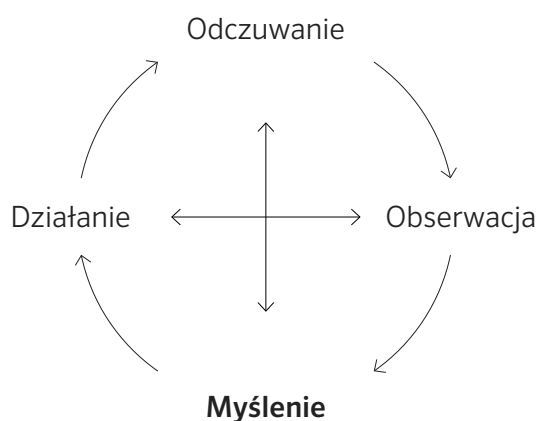
Podstawy teoretyczne programu opierają się głównie na teorii konstruktywizmu. Pedagogika konstruktywistyczna wyrasta z doświadczeń psychologii poznawczej i społecznej psychologii rozwojowej człowieka. Konstruktywizm jest poglądem zakładającym, że ludzie (aktywnie poznając rzeczywistość, w której funkcjonują) korzystają z własnych doświadczeń i konstruują wiedzę poprzez interakcje z otoczeniem. Pogląd ten jest szczególnie istotny dla edukacji dzieci, które nie dysponują odpowiednio rozwiniętym językiem i systemem pojęć, a także operują myśleniem konkretno-obrazowym, w związku z czym nabywają wiedzę w trakcie działania, własnej aktywności.

W myśl aktualnych założeń edukacji dziecięcej odchodzi się od powielania gotowych wzorów i poznawania zdefiniowanych instrukcji na rzecz poszukiwania, modyfikowania, interpretowania i sprawdzania wiadomości przez podmiot, który się uczy. W ramach edukacji dzieci każda instrukcja powinna być sprawdzona w działaniu. Umysł nie jest aparatem fotograficznym, rejestrującym czy odbijającym rzeczywistość. Tworzy bowiem wiedzę w postaci obrazów, pojęć, sądów i emocji. Uczenie się polega na konstruowaniu indywidualnych struktur wiedzy przez podmiot myślący, a nie przyswajaniu gotowych treści czy szablonów. Trzeba jednak pamiętać, że struktury te tworzą się również dzięki modelowaniu, gdy nauczyciel staje się wzorem do naśladowania.

Proces uczenia się uwzględnia w dużej mierze treści obecne już w umyśle i reorganizuje je na nowo pod wpływem ciekawości uczącego się oraz dzięki wiodącej roli motywacji wewnętrznej.

W oddziaływaniu pedagogicznym wykorzystuje się przede wszystkim różnice istniejące wśród dzieci do projektowania sytuacji dydaktycznych (opierając się na indywidualizacji celów). Nauczyciel określa strefę najbliższego rozwoju dziecka i pobudza je do przekraczania jej granic. Należy podkreślić rolę pedagoga jako osoby stymulującej rozwój dziecka. Celem wszelkich działań edukatora jest więc pobudzanie najmłodszych do aktywności, tworzenie sytuacji, w której dziecko odczuwa konflikt poznawczy. Dzięki temu zachodzą zmiany jego indywidualnych schematów poznawczych i konstruowanie nowych elementów własnej wiedzy.

Tworząc dzieciom warunki do nauki, warto pamiętać o 4 etapach uczenia się według Kolba. Powiązanie tych elementów: obserwacji, myślenia, działania i odczuwania pozwala dzieciom na efektywne uczenie się i budowanie wiedzy własnej oraz doskonalenie różnych umiejętności.

Rys. 1. Schemat aktywizacji wiedzy według Davida A. Kolba

Źródło: opracowanie własne na podstawie modelu D.A. Kolba (D. Klus-Stańska, *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002).

W zestawie publikacji pakietu edukacyjnego „Żyrafa Ola i przyjaciele” ważną rolę odgrywa sposób kształtowania środowiska przedszkolnego, sprzyjający poprawie wyników nauczania – uczenia się, redukujący konflikty i wzbogacający relacje społeczne dzieci dzięki posługiwaniu się „językiem żyrafy”. Jest to sposób komunikacji według Porozumienia bez Przemocy M.B. Rosenberga. Żyrafa mówi w liczbie pojedynczej i ze swojej perspektywy. W czasie rozmowy nastawia się na słuchanie „drugiego”, chce także być usłyszana przez interlokutora. Potrafi dotrzeć do swoich i cudzych potrzeb, zarówno tych zaspokojonych, jak i niezaspokojonych. Żyrafa wyraża siebie jasno i szczerze. Mówi „nie”, kiedy myśli „nie”. Mówi „tak”, kiedy myśli „tak”. Odnosi się z szacunkiem i empatią do innych. Żyrafa żyje, by wzbogacać życie swoje i innych. By dawać z serca i brać z serca.

Podstawą Porozumienia bez Przemocy jest szacunek dla siebie samego i dla drugiego człowieka – koleżanki i kolegi, członków rodziny, nauczycieli, personelu pomocniczego i innych ludzi. Szacunek wyraża się poprzez branie pod uwagę uczuć i potrzeb – swoich oraz innych osób. Porozumiewanie się bez przemocy jest to „naturalny stan współodczuwania, który osiągnęliśmy wtedy, gdy przemoc ustąpiła z naszego serca”, a dzieje się tak wówczas, gdy z używanego języka usuniemy oceny,

sądy, krytykę, porównywanie, gdy przestaniemy używać kar i nagród dla osiągnięcia celu. Pomocne w kontakcie bez przemocy są 4 kroki: 1) obserwacja (bez wartościowania), 2) uczucia, 3) potrzeby, 4) prośba. Niezwykle istotna jest umiejętność rozpoznawania i nazywania uczuć, gdyż są one sygnalizatorami naszych potrzeb. Zdanie „czuję..., bo potrzebuję...” daje szansę na nawiązanie kontaktu. Kiedy mówię o swoich uczuciach związanych z określoną sytuacją i odnoszę je do konkretnej potrzeby, wówczas mojemu rozmówcy łatwiej jest odnieść się do mnie bez oceniania i krytykowania. Język żyrafy, nazywany językiem serca lub współczującym, to język uczuć i potrzeb.

Efekty stosowania zasad Porozumienia bez Przemocy w praktyce przedszkolnej:

- ▶ lepsze rozumienie własnych emocji przez dzieci,
- ▶ szybsze nabywanie umiejętności odczytywania i komunikowania własnych potrzeb,
- ▶ lepsze zaspokojenie dziecięcych potrzeb przez osoby dorosłe,
- ▶ wzrost empatii,
- ▶ dobra, satysfakcjonująca komunikacja na poziomie grupy oraz w wydaniu indywidualnym,
- ▶ wzrost zaufania między dorosłymi a dziećmi,
- ▶ skuteczniejsze sposoby rozwiązywania konfliktów,
- ▶ zmniejszenie liczby przypadków przemocy werbalnej i niewerbalnej w grupie,
- ▶ zwiększenie poczucia własnej wartości u dzieci.

Podstawy teoretyczne programu pozwalają na skuteczną realizację celów edukacji przedszkolnej zgodnie z NPP w środowisku, w którym podkreśla się rolę przedszkola:

- ▶ w sferze opiekuńczo-wychowawczej, tworząc warunki do rozwoju dzieci w obszarze emocjonalnym i społecznym, z podkreśleniem uniwersalnych wartości, takich jak prawda, dobro, piękno i szacunek do człowieka,
- ▶ w sferze dydaktycznej – w obszarze poznawczym,
- ▶ w działaniach profilaktycznych – we wszystkich obszarach funkcjonowania dziecka.

Cele ogólne programu

1. Wspomaganie całościowego rozwoju dzieci.
2. Umożliwienie dziecku odkrywania własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenia doświadczeń prowadzących do rozwijania wiedzy i umiejętności.
3. Organizowanie sytuacji edukacyjnych sprzyjających aktywnemu poznawaniu świata.
4. Stwarzanie warunków do indywidualizacji pracy z dziećmi poprzez planowanie działań zgodnie z jego możliwościami i potrzebami.
5. Inspirowanie dzieci do kreatywności poprzez stawianie pytań i zadań otwartych, tworzenie warunków do poszukiwania odpowiedzi dzięki aktywnemu działaniu i eksperymentowaniu.
6. Wyposażenie dzieci w wiedzę i umiejętności umożliwiające sprostanie wyzwaniom, jakie niesie edukacja na poziomie szkoły podstawowej.
7. Uczenie dzieci technik skutecznej komunikacji i współpracy.
8. Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień dzieci.
9. Wychowanie dzieci w duchu wartości takich jak: prawda, dobro, piękno, przyjaźń, szacunek, patriotyzm, odpowiedzialność.
10. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem angielskim poprzez rozbudzanie ich świadomości językowej i wrażliwości kulturowej oraz budowanie pozytywnej motywacji do nauki języków obcych na dalszych etapach edukacyjnych.
11. Edukacja dzieci w zakresie zdrowego stylu życia polegającego na aktywności fizycznej, zdrowym odżywianiu i ochronie przed niebezpieczeństwami.
12. Troska o rozwój dzieci z uwzględnieniem znaczenia przeżywanych i reprezentowanych emocji oraz potrzeb.
13. Wdrażanie dzieci do utrzymywania pozytywnych relacji społecznych z otoczeniem.

Warunki realizacji programu

Program edukacji przedszkolnej dla 5-latków „Żyrafa Ola i przyjaciele” może być realizowany w przedszkolu dysponującym salami urządzonymi według potrzeb dzieci, wyposażonymi w pomoce dydaktyczne do zajęć, z wieloma kącikami zainteresowań oraz miejscem na zabawy ruchowe i relaks. Zaleca się, aby każde dziecko miało własną szufladę lub półkę, gdzie umieści swoje osobiste rzeczy, prace plastyczne oraz pakiet edukacyjny. Aranżacja przestrzeni wpływa na aktywność dzieci, dlatego

proponuje się takie jej zagospodarowanie, które pozwoli dzieciom na podejmowanie różnorodnych form działania. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kącików zainteresowań. Jako stałe zaleca się: czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy, a jako czasowe proponuje się kąciki związane z realizowaną aktualnie tematyką, świętami okolicznościowymi, specyfiką pracy przedszkola. Elementem przestrzeni są zabawki i pomoce dydaktyczne motywujące dzieci do podejmowania samodzielnego działania, odkrywania zjawisk oraz zachodzących procesów, inspirujące do prowadzenia eksperymentów z wykorzystaniem żywiołów: ziemi, wody, powietrza, a nawet ognia (pod czujną opieką dorosłych). Odpowiednio dobrane rekwizyty edukacyjne służą utrwalaniu zdobytej wiedzy i umiejętności. Istotne jest, by każde dziecko miało możliwość korzystania z nich bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.

Praca z wykorzystaniem metod aktywizujących wymaga takiej organizacji zajęć i takiego wyposażenia sali przedszkolnej, aby przedszkolaki mogły przemieszczać się w sposób nieskrępowany, miały miejsce na swobodne rozłożenie dużego arkusza papieru itp.

Wszystkie doświadczenia dzieci wynikające z organizacji pracy przedszkola są efektem realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zarówno zajęcia kierowane, zabawy swobodne, jak i czas przeznaczony na samoobsługę, spożywanie posiłków, czynności higieniczno-porządkowe, na odpoczynek, uroczystości przedszkolne, wycieczki.

Pracę z kartami pracy (zadaniowymi) dzieci wykonują przy stolikach. Należy pamiętać o wyrobieniu nawyku przyjmowania prawidłowej postawy siedzącej podczas wykonywania zadań przy stoliku, co zapobiega wadom postawy. Konieczna jest świadomość, że aktywność związana z wypełnianiem kart pracy nie powinna trwać długo i być wyłącznym elementem realizacji treści programowych. Największy nacisk należy położyć na praktyczne działania dzieci oraz ich aktywność zabawową, w tym kierowaną i swobodną. Zawarte w NPP naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uwzględniania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się zabawa – zarówno w budynku przedszkola, jak i na powietrzu. Naturalna zabawa przedszkolaka wiąże się z doskonaleniem jego motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego zabawy poza budynkiem powinny być stałymi elementami przedszkolnej codzienności. Dzieci 5-letnie potrzebują szczególnie dużo ruchu. Ogród przedszkolny powinien być wyposażony w zabawki pozwalające na: doskonalenie motoryki dużej i małej, integrację sensomotoryczną, doskonalenie sprawności ruchowej, stymulację zmysłów. Ważne jest stworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację przyrody – ogród przedszkolny, najbliższa okolica (np. bezpieczna łąka, park, teren leśny). Stymuluje to rozwój wrażliwości najmłodszych oraz umożliwia poznanie wartości i norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego. Proponujemy, by w każdym ogrodzie przedszkolnym znalazły się co najmniej:

- 1) podłoże naturalne i sztuczne, mała górka,
- 2) huśtawki różnego typu, równoważnie, karuzela, zjeżdżalnia,
- 3) zabawki umożliwiające wspinanie się/wdrapywanie, zwis,
- 4) piaskownica,
- 5) teren do upraw – miniogródek.

Ważnym elementem przestrzeni w przedszkolu są także odpowiednio wyposażone miejsca przeznaczone na odpoczynek dzieci (leżaki, materace, maty, poduszki), jak również elementy odpowiednie dla maluchów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Estetyczna aranżacja wnętrza powinna umożliwić celebrowanie posiłków (kulturalne, spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się sztućcami), z możliwością wybierania potraw przez dzieci (walory odżywcze i zdrowotne produktów), a nawet ich komponowania. Aranżacja wnętrza powinna ułatwić dzieciom podejmowanie prac porządkowych, np. przed posiłkami i po nich, po zakończonej zabawie, przed wyjściem na spacer.

Dla przedszkolaków, które potrzebują wspierania rozwoju, nauczyciele powinni organizować zajęcia dodatkowe, oprócz związanych z realizacją programu. Warto wykorzystać w tym celu każdą sytuację i moment pobytu dziecka w placówce przedszkolnej.

Pomoce dydaktyczne, zabawki, materiały użytkowe muszą umożliwić dzieciom samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowanie, majsterkowanie, planowanie i podejmowanie działania intencjonalnego, prezentowanie wytworów własnej pracy. Należy również pozwolić dzieciom na podejmowanie samodzielnej aktywności poznawczej, np. oglądanie książek, aranżowanie przestrzeni za pomocą własnych konstrukcji, działania plastyczne, dramatyczne, korzystanie z gier planszowych, z nowoczesnej technologii itp.

Przykładowy rozkład dnia w grupie 5-latków

Placówka przedszkolna czynna w godzinach 7:00 – 17:00.

- 7:00–8:15** – schodzenie się dzieci, praca indywidualna z dziećmi wymagającymi wsparcia, zabawa swobodna, działania w kąciakach tematycznych, wypełnianie tablicy obecności, obserwacja dzieci
- 8:15–8:45** – ćwiczenia poranne, zabawy integrujące
- 8:45–9:15** – śniadanie – przygotowanie, czynności higieniczno-porządkowe, samoobsługowe
- 9:15–10:00** – I blok zajęć dydaktycznych: wprowadzenie tematyki, przygotowanie materiałów i pomocy dydaktycznych, **przeprowadzenie zajęć – czas trwania 20–30 minut**
- 10:00–10:30** – samodzielna aktywność (np. kontynuowanie tematyki zajęć z inspiracji dzieci), działania w kąciakach tematycznych, praca indywidualna z dziećmi wymagającymi wsparcia, obserwacja dzieci
- 10:30–11:15** – II blok zajęć dydaktyczno-wychowawczych: przygotowanie materiałów i pomocy dydaktycznych, **przeprowadzenie zajęć – czas trwania 20–30 minut**
- 11:15–11:45** – II śniadanie – przygotowanie, czynności higieniczno-porządkowe, samoobsługowe

- 11:45–12:30** – spacer, zabawy ruchowe na powietrzu lub w pomieszczeniu (w wyjątkowo niesprzyjających warunkach pogodowych)
- 12:30–12:45** – przygotowanie do obiadu, czynności samoobsługowe, higieniczno-porządkowe
- 12:45–13:15** – obiad
- 13:15–14:00** – czas relaksu i odpoczynku, słuchanie bajek czytanych przez nauczyciela lub odtwarzanych z płyt CD, muzyka relaksacyjna, zabawy wyciszające
- 14:00–14:45** – aktywności popołudniowe: zabawy kierowane, zabawa swobodna, praca indywidualna z dziećmi wymagającymi wsparcia, obserwacja dzieci
- 14:45–15:15** – podwieczorek – przygotowanie, czynności higieniczno-porządkowe, samoobsługowe
- 15:15–16:15** – zachęcanie dzieci do podejmowania różnorodnej aktywności (np. rozwijania sprawności grafomotorycznej, zabaw twórczych, doświadczeń sensorycznych, korzystania z gier i układanek), słuchanie bajek i opowiadań czytanych przez nauczyciela, obserwacja dzieci
- 16:15–16:30** – czynności higieniczno-porządkowe, samoobsługowe
- 16:30–17:00** – zabawa swobodna, zabawy ruchowe zorganizowane w ogrodzie przedszkolnym lub w sali

Propozycje metod pracy z dziećmi 5-letnimi

Organizacja aktywności podejmowanych przez dzieci w przedszkolu oparta jest na rytmie dnia, czyli powtarzających się systematycznie fazach, które pozwalają na stopniowe zrozumienie pojęcia czasu i planowania. Respektowanie tych zasad daje najmłodszym poczucie bezpieczeństwa i spokój, zapewniając im zdrowy rozwój. Każdego dnia w przedszkolu powinny być zorganizowane dwa bloki zajęć dydaktycznych (kierowanych), które mogą trwać około 20–30 minut. Ponadto istotny jest czas na: działania organizacyjno-porządkowe, czynności higieniczne, odpoczynek (np. zajęcia relaksacyjne, słuchanie bajek i opowiadań oraz wszelka aktywność przy muzyce), a także zabawę zarówno w budynku, jak i na zewnątrz.

Przy korzystaniu z metody projektu podział na zorganizowane zajęcia dydaktyczne przestaje być ostry, gdyż realizowana tematyka przewija się w ciągu całego dnia. Ważne jest, by dzieci miały możliwość podejmowania działań projektowych, koordynowanych i stymulowanych przez nauczyciela oraz realizacji pomysłów własnych.

Zajęcia dydaktyczne w placówce przedszkolnej odbywają się codziennie. Każdego dnia organizuje się także poranne ćwiczenia i zabawy ruchowe, a co najmniej dwa razy w tygodniu trzeba zaplanować ćwiczenia gimnastyczne. W trakcie zajęć w ogrodzie przedszkolnym nauczyciel proponuje

podopiecznym zabawę ruchową, a jeśli pogoda nie pozwala na wyjście z przedszkola, ćwiczenia realizowane są w sali gimnastycznej lub sali zabaw dzieci.

Warto równomiernie podzielić czas aktywności przedszkolaków – na zajęcia kierowane, podczas których są one ukierunkowane i stymulowane przez nauczyciela, oraz zajęcia inicjowane przez dzieci spontanicznie. Wtedy działają one (uczą się), wykorzystując własne pomysły na odkrywanie (poznawanie) świata przez nieskrępowaną zabawę, eksperymenty itp. W trakcie zajęć z wykorzystaniem metod aktywizujących dzieci porozumiewają się między sobą, dyskutują, wymieniają poglądy, dlatego nie należy oczekiwać, że będą wykonywać zadania w ciszy. Jest to ważne ze względu na rozwój myślenia (dzieci w tym wieku mówią do siebie, by uporządkować swoje myśli) oraz umiejętności komunikacyjnych (precyzyjne wypowiadanie się, określanie własnych potrzeb, ustalanie zasad współdziałania, negocjacje). Doświadczenia wspólnego wykonywania zadań, omawiania ich i ustalania zasad mają również wpływ na rozwój kompetencji społecznych.

Prace użyteczne – samoobsługa, czynności higieniczne

Udział dzieci w pracach użytecznych ma znaczący wpływ na ich uspołecznienie (głównie współdziałanie, odpowiedzialność itp.), rozwija samodzielność (samoobsługa, pomoc w przygotowaniu zajęć, rozwiązywanie problemów itp.), wyrabia nawyk utrzymania ładu i porządku wokół siebie, stymuluje rozwój motoryczny (codzienne ćwiczenie czynności manualnych, a także w sferze dużej motoryki), emocjonalny (głównie wytrwałość, nieuleganie emocjom itp.) i poznawczy (stymulując myślenie przyczynowo-skutkowe, umiejętność przewidywania, koncentrację uwagi itp.). Do najbardziej oczywistych prac użytecznych należą: sprzątanie (po zajęciach, zabawie, posiłkach czy nieprzewidzianym wydarzeniu – rozlana woda, okruchy itp.), pielęgnowanie roślin i opiekowanie się zwierzętami hodowanymi w przedszkolu (jeśli takie są), nakrywanie do stołu czy podawanie talerzy do posiłków. Wszystkie te czynności dzieci powinny wykonywać pod opieką osoby dorosłej.

Metody aktywizujące

Nauczyciel stosujący pakiet edukacyjny *Żyrafa Ola i przyjaciele. Kurs dla 5-letnich przedszkolaków* wykorzystuje w pracy z dziećmi głównie metody aktywizujące, co jest właściwe dla tego etapu rozwoju. Tworzy warunki aktywności w sferze intelektualnej (rozwiązywanie problemów, formułowanie i zadawanie pytań, wnioskowanie, samodzielne zdobywanie wiedzy itp.), jak i fizycznej (doskonalenie umiejętności, przeprowadzanie doświadczeń, współorganizowanie przestrzeni edukacyjnej, rysowanie, konstruowanie itp.). Praca z wykorzystaniem metod aktywizujących determinuje charakter procesu dydaktycznego – zarówno w zakresie organizacji oraz przebiegu zajęć, jak i w pojmowaniu ról nauczyciela i dziecka w procesie edukacji. Przedszkolaki w czasie tak zdefiniowanych zajęć wykazują większą aktywność, nauczyciel zaś tworzy optymalne warunki do ich działania, ograniczając swoją rolę do minimum. Schemat pracy w ramach metodologii zajęć aktywizujących (w uproszczeniu) opisują cztery etapy:

1. Sformułowanie problemu. Organizacja miejsca pracy dzieci (we współpracy z nimi).
2. Praca w małych grupach lub samodzielne rozwiązywanie problemu. Realizacja zadania.
3. Prezentacja wytworów na forum lub w grupach.
4. Podsumowanie pracy zarówno przez nauczyciela, jak i dzieci.

Organizacja pracy polega na sformułowaniu problemu do rozwiązania, przygotowaniu przez nauczyciela odpowiednich materiałów pomocniczych oraz zaaranżowaniu i zapewnieniu dzieciom przestrzeni potrzebnej do swobodnego działania.

Praca za pomocą metod aktywizujących wymaga podziału dzieci na małe grupy. Warto podkreślić, że przedszkolaki muszą nauczyć się – krok po kroku – działania w zespole. Nie należy spodziewać się, że od razu zostanie osiągnięty poziom efektywnie funkcjonującej grupy.

Tablica obecności

Ważnym elementem każdego dnia pobytu dzieci w przedszkolu jest samodzielne uaktualnianie danych na tablicy obecności, liczenie dzieci, określanie, kto jest nieobecny, porównywanie liczby dziewczynek i chłopców itp. Jest to „poligon doświadczalny” edukacji z zakresu pojęć matematycznych. Dzieci uczą się sposobów zbierania danych, zapisywania ich oraz interpretowania.

Metoda projektu

Dzieci są tutaj konstruktorami wiedzy. Dzięki tej metodzie przedszkolaki uczą się samodzielnego pozyskiwania wiadomości, współpracy z rówieśnikami, komunikowania się z dorosłymi oraz innymi dziećmi, a także prezentowania własnych osiągnięć i ewaluacji swoich działań. Duże projekty tematyczne mogą objąć całą społeczność przedszkola, integrując dzieci, nauczycieli, a także rodziców.

Nauczyciele nie dostarczają dzieciom „gotowej wiedzy”, są koordynatorami projektów, wspierają ich działania i ukierunkowują je na osiągnięcie założonych celów. Organizują zajęcia w terenie oraz wizyty ekspertów. Rodzice pomagają przedszkolakom gromadzić materiały związane z realizowanym tematem i odgrywają niekiedy role pomocników podczas zajęć w terenie oraz wizyt ekspertów, a także mogą być ekspertami.

Projekty realizowane są zwykle w trzech etapach:

Etap I

Wybór tematu projektu wynika z zainteresowań dzieci lub inicjatywy nauczyciela. Zostaje sformułowany problem, zagadnienie, które na tyle zainteresuje dzieci, że zaczną zadawać pytania odzwierciedlające deficyt ich wiedzy w określonym zakresie. Dzieci wysuwają propozycje, nauczyciel kieruje ich aktywnością, zapisuje pomysły i pytania (co wspomaga zainteresowanie dzieci czytaniem i pisanem). Na tej podstawie powstaje wstępny plan działania. Jest to rodzaj siatki – graficznego przedstawienia powiązań między propozycjami i pytaniami dzieci. Na tym etapie przychodzi czas na planowanie, co można zrobić, aby znaleźć odpowiedzi na postawione pytania. Jakie środki są potrzebne do znalezienia odpowiedzi? Kogo zaprosić do współpracy? Czy i jak włączyć rodziców do działania. Później warto zaplanować, w jaki sposób dzieci zaprezentują to, czego się nauczyły.

Dyskusja, która może rozpocząć się od podzielenia się swoimi doświadczeniami, przywołuje często wspomnienia i stymuluje dzieci do dzielenia się własnymi przeżyciami. Taka aktywność podopiecznych pozwala nauczycielowi na zapoznanie się z indywidualnymi wspomnieniami przedszkolaków, zakresem ich wiedzy, a także na rozpoznanie stopnia rozwoju kompetencji oraz uzupełnianie ich braków.

Etap II

Poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytania oraz ewentualne formułowanie nowych, bardziej złożonych problemów, które pojawiają się wraz ze wzrostem zasobu wiedzy przedszkolaków. W trakcie tego etapu projektu dzieci mają możliwość wykorzystania oraz doskonalenia różnorodnych umiejętności. Do najistotniejszych należą następujące kompetencje: zadawanie pytań osobom dorosłym, obserwowanie, sporządzanie szkiców i rysunków z obserwacji, wypełnianie tabel, analizowanie wyników, wyciąganie wniosków. Najważniejszym elementem tego etapu realizacji projektu jest aktywność badawcza dzieci, na którą składają się: wycieczki w teren, rozmowy (wywiady) z ekspertami, bezpośrednie poznawanie obiektów i zjawisk społeczno-przyrodniczych oraz korzystanie z różnych materiałów źródłowych.

Etap III

Jego istotą jest rozmowa podsumowująca oraz przygotowanie prezentacji. Dzieci muszą ustalić, jakimi nowo nabytymi wiadomościami chcą się podzielić z innymi i jak to zrobić, a także wprowadzić swoje pomysły w życie. Nauczyciel ma pomóc w dokonaniu analizy wykonanego projektu, a na zakończenie ocenić stopień realizacji zakładanych celów.

Metoda ofert

Wspomaga indywidualne podejście nauczyciela wychowania przedszkolnego do podopiecznych w trakcie prowadzonych zajęć. Wymaga takiego przygotowania aktywności, by dziecko mogło podejmować decyzje w zakresie:

- ▶ materiału, który chce wykorzystać – do wyboru kilka rodzajów,
- ▶ wyboru koleżanki/kolegi, z którymi chce współpracować w grupie realizującej określone zadanie – spontanicznie lub według zasad określonych przez nauczyciela,
- ▶ wyboru sposobu realizowania zadań spośród proponowanych metod: konatywnej – prób i błędów; algorytmicznej – nauczyciel podaje wzór, przepis, model, konkretne instrukcje dotyczące danej aktywności; heurystycznej – dziecko samo wymyśla sposób wykonania zadania.

Warto zadbać, by przedszkolaki w czasie swojej aktywności nie ograniczały się do metody algorytmicznej, ale miały także możliwość poszukania sposobu realizacji, popełniając błędy, analizując je i dążąc do osiągnięcia zakładanego celu.

Odimienna metoda nauki czytania Ireny Majchrzak

Celem jest wczesne kształcenie umiejętności czytania w wyniku realizacji czterech etapów:

- 1) inicjacja,
- 2) ściana pełna liter,
- 3) nazywanie świata,
- 4) gry czytelnicze.

Realizacja całego procesu przebiega w formie gier i zabaw, musi być systematyczna i zaplanowana w dłuższej perspektywie czasowej: dzieci 3-letnie, 4-letnie i 5-letnie.

Koncepcję tę można jednak wdrożyć w pracy przedszkolnej z 5-latkami bez względu na to, czy była stosowana wcześniej, czy też nie. W zależności od sytuacji – nauczyciel wychowania przedszkolnego zaczyna od właściwego etapu.

Jeśli jednak w danej placówce przedszkolnej nauczyciele stosują odmienną metodę nauki czytania, wówczas 5-latki są już po etapie inicjacji (jako 4-latki) i mają za sobą doświadczenia ze ścianą pełną liter. Wtedy pedagog prowadzący grupę 5-latków może skupić się przede wszystkim na nazywaniu świata. To etap nadawania przedmiotom z otoczenia określonych reprezentacji – symbolicznych oraz pisemnych (nauczyciel prezentuje podopiecznym zestawy obrazów oraz wyrazów, prostych podpisów). Światem malucha w tym wieku jest najpierw sala przedszkolna i wszystko, co się w niej znajduje. Następnie zakres percepowanej rzeczywistości rozszerza się i obejmuje dom, rośliny, zwierzęta itd.

Decyzję o tym, jaką konkretną technikę będziemy stosować w pracy z 5-latkami, należy oprzeć na wynikach obserwacji danej grupy dzieci.

Warto pamiętać, że zgodnie z założeniami metody:

1. Nie stosuje się alfabetu obrazkowego: litery są dla dzieci znakami abstrakcyjnymi i dzięki swojej neutralności służą do zapisywania słów.
2. Prezentacja alfabetu uczy przedszkolaki rozpoznawania danej litery w obrębie każdego wyrazu. Wyrazem wzorcowym zazwyczaj jest zapis imienia, a następnie nazwy różnych przedmiotów z otoczenia, roślin, zwierząt itp.
3. Imiona zapisane są z użyciem wszystkich reguły pisowni.
4. Wprowadzanie dziecka w świat pisma powinno odbywać się w formie gier i zabaw, które są ciekawe i przynoszą dziecku satysfakcję z właściwego odczytywania wyrazów w powiązaniu z ich reprezentacjami rzeczywistymi oraz rysunkowymi.

Metoda Dobrego Startu

Pozwala na jednoczesne rozwijanie funkcji językowych, wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych (czucie ruchu) i motorycznych, a także wzmacnia ich „współdziałanie”, czyli integrację percepcyjno-motoryczną. Można ją traktować jako działania profilaktyczne, które doskonalą podstawy kompetencji czytania i pisanie.

„Dobry Start” jest także kluczem do rozpoznania lateralizacji dziecka (ćwiczenia ustalania ręki dominującej) oraz orientacji w zakresie świadomości prawej i lewej strony ciała. Jest to wskazane dla maluchów przygotowujących się do nauki czytania i pisanie, natomiast niezbędne dla dzieci, u których zdiagnozowano opóźnienia w rozwoju tych funkcji.

Metoda ta zaleca połączenie ćwiczeń ruchowych, słuchowo-wzrokowo-językowych oraz graficznych z materiałem językowym piosenek. Elementy metodologii Dobrego Startu wpisują się w filozofię, a także realizację treści kursu „Żyrafa Ola i przyjaciele”.

Schemat zajęć według metody Dobrego Startu:

I. Zajęcia wprowadzające

- ▶ powitanie,
- ▶ ćwiczenie orientacji w zakresie schematu ciała człowieka,
- ▶ ćwiczenia w zakresie orientacji w przestrzeni,
- ▶ nauka piosenki i ćwiczenia słuchowo-językowe nawiązujące do tekstu piosenki.

II. Zajęcia właściwe

- ▶ ćwiczenia ruchowe,
- ▶ ćwiczenia ruchowo-słuchowe,
- ▶ ćwiczenia ruchowo-słuchowo-wzrokowe.

III. Zajęcia końcowe

- ▶ ćwiczenia relaksujące.

Metoda Aktywnego Słuchania Muzyki Batii Strauss

Stosować ją mogą także nauczyciele z mniejszym doświadczeniem muzycznym, którzy nie czują się pewnie w zakresie edukacji muzycznej. Zakłada się tutaj, że słuchanie muzyki może być formą dialogu nauczyciela z dziećmi oraz dziełem muzycznym. Kontakt przedszkolaków z muzyką powinien być wielowymiarowy i maksymalnie wykorzystywać dostępne środki wyrazu i ekspresji. Prezentowane w dydaktyce przez zabawę utwory muzyczne są wielokrotnie powtarzane. Maluchy chętnie ich słuchają, przeżywają oraz aktywnie uczestniczą w ich tworzeniu, gdyż za każdym razem mogą wystąpić w innej roli: grać na określonym instrumencie, mieć nowy rekwizyt czy partnera w tańcu bądź ruchu. Aktywne słuchanie służy przybliżeniu przedszkolakom muzyki klasycznej oraz uwrażliwieniu ich na nią. Obcowanie z utworem muzycznym daje dzieciom radość, pozwala doświadczać emocji związanych ze słuchaniem i działaniem przy muzyce, a także tworzyć ją z wykorzystaniem instrumentów. Młodzi słuchacze wzbogacają świat muzyki na miarę swego talentu i możliwości.

Utwory wykorzystywane przez B. Strauss pochodzą z epok: baroku, klasycyzmu, romantyzmu i XX wieku oraz z repertuaru muzyki ludowej (z różnych stron świata). Twórczyni metody opracowała do każdego utworu:

- ▶ akompaniament na prostych instrumentach (instrumentarium Orffa, instrumenty wykonane przez dzieci bądź inne przedmioty),
- ▶ formy fabularyzacji prezentowanych przykładów muzycznych,
- ▶ towarzyszenie za pomocą klaskania lub tupania,
- ▶ śpiew lub melorecytację,
- ▶ ruch przy muzyce, proste formy taneczne, często z użyciem rekwizytów.

Nauczyciel, gdy poczuje się pewniej w pracy według tej metody, może opracować własne aranżacje, dostosowane do potrzeb dzieci ze swojej grupy.

Zalety metody:

- ▶ rozwija aktywność twórczą dzieci i nauczycieli,
- ▶ pozwala na adaptację różnych utworów,
- ▶ pomimo wielokrotnego słuchania utwory nie tracą na atrakcyjności,
- ▶ dzieci mogą występować w roli współwykonawców lub dyrygenta, istnieje swoboda w zamianieniu tych ról,
- ▶ angażuje inne zmysły do opisu dzieła muzycznego, doskonali komunikację pozastówną,
- ▶ pozwala na kształcenie wyobraźni dźwiękowej przez grę na instrumentach,
- ▶ integruje słuchanie muzyki z aktywnościami: graniem, tańceniem, śpiewaniem,
- ▶ pozwala na efektowną prezentację publiczną efektów pracy, co motywuje nauczyciela i dzieci do dalszych działań,
- ▶ pełni funkcje muzykoterapeutyczne,
- ▶ łatwo integruje się z innymi rodzajami aktywności.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne

Polega na wykorzystaniu naturalnej aktywności ruchowej dziecka: ćwiczeń fizycznych, zabaw ruchowych typu „turlanki/przewracanki”, baraszkowania oraz zadań ruchowych, realizowanych indywidualnie, w parze lub grupie, do wspierania rozwoju dziecka nie tylko w obszarze motoryki. Metoda ta opiera się na systemie ćwiczeń i zabaw ruchowych, które wspomagają prawidłowy rozwój najmłodszych, mają działanie profilaktyczne, a nawet terapeutyczne, korygując przy tym zaburzenia rozwojowe oraz emocjonalne.

Poprzez ruch dziecko:

- ▶ zyskuje świadomość własnego ciała,
- ▶ poznaje przestrzeń wokół siebie,
- ▶ zdobywa pewność siebie,
- ▶ zyskuje poczucie bezpieczeństwa w otoczeniu,
- ▶ nawiązuje kontakt z otoczeniem – dziećmi i dorosłymi,
- ▶ uczy się współpracy z partnerem (rówieśnikiem lub inną osobą, z którą jest w parze) i grupą,
- ▶ zyskuje zaufanie do partnera i grupy.

Formy pracy

Stosowane są 3 podstawowe formy pracy: indywidualna, grupowa, zbiorowa. Zastosowanie każdej z nich związane jest z celami, które chce osiągnąć nauczyciel.

A. Praca indywidualna

Stosowana, gdy wymagana jest indywidualizacja oddziaływania. Pozwala w łatwy sposób na dostosowanie treści i tempa uczenia się (oraz na bieżące ocenianie) do poziomu opanowania materiału przez dziecko (umiejętności rozwiązywania zadań czy problemów). Dziecko wykonuje określone zadania wyznaczone przez nauczyciela (po wcześniejszej analizie indywidualnych potrzeb i możliwości przedszkolaka).

B. Praca grupowa (zespołowa)

Wariant ten jest często stosowany w pracy z dziećmi. Pozwala korzystać z metod aktywizujących, ma wiele zalet w kontekście podnoszenia kompetencji najmłodszych z obszarów wychowawczego i społecznego. Można stosować metodę **pracy grupowej** w odmianie **jednolitej**, która polega na realizowaniu przez wyznaczone kilkusobowe grupy równocześnie **tych samych zadań** praktycznych lub teoretycznych. Po wykonaniu zadania każda grupa powinna zaprezentować efekty swojej pracy. Istotnymi elementami podsumowania są także: dyskusja, porównywanie zastosowanych rozwiązań, a także koleżeńska ocena działań i osiągniętych wyników. Istnieje także możliwość **pracy grupowej** w wersji **zróżnicowanej**, co sprowadza się do równoczesnego rozwiązywania przez wyznaczone grupy **różnych zadań**, przy czym zadań może być albo tyle, ile jest grup, albo mniej. Zadania rozwiązywane przez poszczególne grupy wiąże z reguły określony wspólny cel, np. wykonanie makiety prezentującej uczestników ruchu drogowego, zoo czy parku.

Gdy nauczyciel zdecyduje się na zastosowanie metody pracy grupowej, ważne jest, by był świadomy znaczenia sposobu doboru członków poszczególnych grup oraz celu ich działania. Pedagog może ustalić skład zespołów losowo, na podstawie preferencji dzieci, lub ze względu na realizowany proces wychowawczy i obserwowane potrzeby dzieci. Skutkiem będzie powstanie:

- ▶ grupy o jednorodnych umiejętnościach (zadania różne dla każdej grupy, różny stopień ich trudności),
- ▶ grupy o zróżnicowanych możliwościach (dzieci w danej grupie wspierają się nawzajem w rozwiązywaniu zadania),
- ▶ grupy dobranej losowo – ważne do nawiązywania relacji między dziećmi,
- ▶ grupy, w której dzieci decydują samodzielnie, kto jest w ich drużynie – dobierają się koleżeńsko.

C. Praca zbiorowa

Nauczyciel realizuje zajęcia z całą grupą dzieci. Łatwo jest wówczas: przeczytać bajkę, przygotować i zaprezentować teatrzyk, omówić określone zagadnienia, podsumować wyniki pracy itp. Metodę tę warto stosować jako element zajęć przedszkolnych, gdyż trudno jest zaaktywizować i zaangażować na dłużej wszystkie dzieci jednocześnie.

Charakterystyka rozwoju dziecka 5-letniego

Pięciolatki to dzieci bardzo aktywne zarówno w sferze poznawczej, jak i fizycznej oraz emocjonalno-społecznej.

Rozwój ruchowy – motoryka duża

Dziecko w wieku 5 lat jest zwykle bardzo ruchliwe, ponieważ nieustannie doskonali swoją sprawność motoryczną. Charakteryzuje je wzmożona potrzeba ruchu – potrzebuje ruchu i lubi się ruszać. Pięciolatek wielokrotnie powtarza różne czynności, by osiągnąć automatyzm ruchowy. Można powiedzieć, że jest sprawny ruchowo i z zapałem ćwiczy nowe umiejętności. Pozwalają mu na to rozwój kości, mięśni oraz koordynacja. Na placu zabaw wspina się po drabinkach, buja na huśtawce, kręci na karuzeli, pokonuje przeszkody i dużo biega. Potrafi skakać obunóż i robić przysiady, wykonywać podskoki na jednej nodze i stać w takiej pozycji, a także chodzić stopa za stopą po narysowanej linii. Ruchy jego rąk i ciała są coraz częściej skoordynowane oraz celowe, wzrasta wyraźnie jego koordynacja wzrokowo-ruchowa, np. potrafi łapać piłkę, rzucać nią w określonym kierunku, a także kopać ją, kierując do określonego celu.

Rozwój ruchowy – motoryka mała

U 5-latka nie zakończył się proces kostnienia nadgarstka, stąd duża męczliwość i wciąż stosunkowo mała precyzja drobnych ruchów, chociaż następują dynamiczne zmiany w tym zakresie. Niekiedy zaobserwować można utrzymujące się jeszcze trudności kontrolowania mięśni dłoni. Rozwija się koordynacja wzrokowo-ruchowa. Sprawność manualna dziecka 5-letniego przejawia się między innymi w coraz lepszym używaniu różnych przyborów do rysowania i malowania (warto zapewnić dostęp do wielu rodzajów). Dziecko w tym wieku coraz sprawniej posługuje się nożyczkami, coraz precyzyjniej wycina według prostego wzoru. Większość dzieci potrafi już prawidłowo trzymać kredkę, na co warto zwracać uwagę. Pięciolatek rozwija swoje **umiejętności graficzne** – potrafi narysować koło, trójkąt, kwadrat. W zakresie umiejętności rysowania postaci ludzkich mogą pojawić się duże różnice indywidualne. Dziecko potrafi naśladować rysunkowo wzory złożone z wielu elementów. Rozróżnia kształty. Podczas jedzenia bez problemu używa sztućców – łyżki i widelca, coraz sprawniej posługuje się nożem.

Lateralizacja

Może być jeszcze nieustalona, gdyż jej rozwój się nie zakończył. Stąd czasem obserwuje się, że dziecko na przemian używa prawej i lewej ręki w czasie rysowania oraz jedzenia, patrzy przez dziurkę zarówno prawym, jak i lewym okiem, kopie piłkę prawą i lewą nogą. Dziecko w wieku 5 lat powinno orientować się w schemacie swojego ciała. Trudności w zakresie orientacji w przestrzeni oraz rozróżniania kierunków i stron lewa-prawa są w tym wieku zjawiskiem normalnym.

Samodzielność

Pięciolatek jest coraz bardziej samodzielny i warto mu na to pozwalać. Potrafi sam się rozebrać oraz ubrać, zapiąć i rozpiąć guziki, zasunąć suwak w kurtce, włożyć buty. Zwykle nie umie jeszcze zawiązać

szeniurowadeł. Jest w stanie samodzielnie umyć zęby, ręce, buzię. Potrafi skorzystać z toalety bez pomocy dorosłych i pamiętać, kiedy tego potrzebuje. Moczenie w dzień raczej się już nie zdarza.

Rozwój poznawczy

Dziecko w wieku 5 lat jest bardzo zainteresowane otoczeniem. Z radością się uczy, jest ciekawe świata, zadaje dużo pytań: „Dlaczego?”, „Po co?”, „Kiedy?”. Dynamicznie rozwija się jego zdolność myślenia przyczynowo-skutkowego oraz pamięć logiczna.

Kształtuje się coraz dokładniejsza analiza i synteza wzrokowa. Pięciolatek dostrzega coraz więcej szczegółów na obrazku. W czasie analizy rysunku dziecko ma nadal trudność z odróżnieniem detali ważnych i nieważnych. Potrafi dostrzec całość oraz wskazać jej części. Patrząc na obrazek, wylicza rzeczy i osoby, które widzi, podaje ich cechy. Używa zdań prostych, by opisać, co się dzieje. Podczas opowiadania historyjki obrazkowej nie zawsze potrafi prawidłowo określić przyczyny i skutki. Jego procesy analizy i syntezy słuchowej są coraz sprawniejsze. Umie podzielić wyraz na sylaby, złożyć wyraz z sylab, wydzielić samogłoskę i spółgłoskę w nagłosie wyrazu. Nie potrafi dokonać analizy i syntezy głoskowej wyrazu ze względu na stosunkowo niską jeszcze sprawność słuchu fonematycznego.

Procesy myślenia 5-latka przebiegają na poziomie przedoperacyjnym. Dziecko nie potrafi odwrócić myślowo zaobserwowanej czynności, np. gdy na jego oczach przelejesz wodę ze szklanki do miski, może stwierdzić, że w misce jest więcej wody. Nie potrafi ułożyć ciągu zdarzeń kolejno, kierując się myśleniem przyczynowo-skutkowym, ani dokonać odwrotnej operacji (rozumowanie od konsekwencji do jej przyczyny). Pięciolatek potrafi klasyfikować według kilku kryteriów i podejmuje próby uogólniania. Przy definiowaniu kieruje się cechami zewnętrznymi i cechami budowy, tworzy tzw. definicje opisowe. Podając różnice i podobieństwa między rzeczami, zwraca uwagę na cechy zewnętrzne, takie jak wielkość, barwa, budowa. Łatwiej mu znaleźć różnice niż podobieństwa.

Koncentracja uwagi 5-latka jest mimowolna i łatwo ulega rozproszeniu, ale czas skupienia się na wykonywanej czynności stopniowo się wydłuża. Dziecko dłużej koncentruje się na zadaniu, którym jest zainteresowane, oraz na jego wykonywaniu, gdyż będzie mogło odnieść sukces. Jest to prawidłowy przebieg rozwoju uwagi od mimowolnej do dowolnej.

Pamięć dzieci 5-letnich ma charakter konkretno-obrazowy. Najłatwiej zapamiętują to, co mogą zobaczyć i dotknąć, czym bawią się lub za pomocą czego działają. Rozwija się stopniowo ich pamięć słowna oraz mechaniczna, zapamiętywanie tekstów piosenek i wierszyków. Dzieci bardzo szybko uczą się wierszyków i piosenek, zwłaszcza gdy są rytmiczne i rymowane. Warto połączyć tekst z ruchem, np. przez zabawy paluszkowe, korowody, układy ruchowe. Pamięć 5-latka jest nadal mimowolna i nie-trwała, choć rozwija się także pamięć dowolna. Opowiadając o wydarzeniach w domu czy przedszkolu, filmie czy przedstawieniu teatralnym, 5-latek przytacza wiele szczegółów, nie potrafi jednak ich uogólnić ani wyselekcjonować treści najważniejszych czy podsumować wypowiedzi.

Rozwój mowy

U dziecka 5-letniego następuje dalszy rozwój mowy, doskonalą się precyzja narządów artykulacji, stąd większość głosek jest w stanie wypowiedzieć poprawnie. Postępuje się sprawnie językiem, komunikuje

swoje potrzeby, jest rozumiany przez otoczenie. Wie, jak się nazywa, potrafi opowiedzieć – za pomocą prostych zdań – o swojej rodzinie, ulubionej zabawie, ważnym wydarzeniu, o tym, co widzi na obrazku. Może się jednak zdarzyć, że nadmiar emocji i brak umiejętności oddzielania wydarzeń i rzeczy nadrzędnych od podrzędnych powoduje, że wypowiedź staje się nie w pełni zrozumiała. Warto wtedy zadawać pytania pomocnicze, porządkując w ten sposób tok myślenia i wypowiedź dziecka.

Rozwój emocjonalno-społeczny

Dziecko w wieku 5 lat jest labilne emocjonalnie. Emocje towarzyszą mu przy każdej, nawet najmniejszej aktywności, są bardzo silne, żywe i niestabilne. Każde nowe wydarzenie może wywołać intensywne emocje. Pięciolatki swoje przeżycia werbalizują, opowiadając, co widziały, gdzie, ile razy, co kto powiedział i zrobił. Może pojawić się gwałtowna i nieadekwatna do sytuacji, z punktu widzenia dorosłych, reakcja emocjonalna. Rozmowa zwykle pomaga im szybko odzyskać równowagę i zapanować nad gwałtownymi emocjami. Dzieci w tym wieku czują się bardzo związane ze swoją rodziną oraz z grupą i nauczycielem. Do przedszkola przychodzą głównie z powodu koleżanek i kolegów, ogromną rolę zaczyna odkrywać grupa rówieśnicza. Obserwują inne dzieci, naśladują je, chcą mieć coś, bo inni też to mają. Bawią się w grupie aktywnie, ale nie potrafią jeszcze w pełni współdziałać czy pójść na kompromis. Zależy im na aprobacie zarówno rówieśników, jak i osoby dorosłej, ale gdy coś nie idzie po ich myśli, mogą najpierw buntować się i obrazić, za chwilę zmieniają zdanie i zaczynają zgodnie się bawić lub podporządkowują poleceniu dorosłego. Zabawa, głównie społeczna, odgrywa w tym wieku bardzo ważną rolę, powinna być więc dominującą aktywnością. Pozwala na rozwój w każdej ze sfer: ruchowej, poznawczej i emocjonalno-społecznej. Dominujące typy zabaw 5-latków:

- ▶ zabawy ruchowe – odpowiedź na wzrost umiejętności fizycznych i potrzebę doskonalenia sprawności ruchowej,
- ▶ zabawy z podziałem na role – odpowiedź na potrzebę budowania relacji, poznawania świata ludzi i ich działania, doskonalące umiejętności społeczne i komunikacyjne,
- ▶ zabawy badawcze – odpowiedź na zainteresowanie zjawiskami przyrodniczymi,
- ▶ poszukiwanie i weryfikowanie odpowiedzi na pytania: „Po co?”, „Jak?”, „Dlaczego?”,
- ▶ zabawy symboliczne – odpowiedź na zainteresowanie dziecka światem zewnętrznym i próbą poznania go, rozwijające fantazję i wyobraźnię.

Rozwój społeczny dziecka jest ściśle związany z jego rozwojem emocjonalnym. Im lepiej dziecko panuje nad swoimi emocjami, rozwija empatię, sprawniej komunikuje się w duchu Porozumienia bez Przemocy, tym łatwiej jest mu nawiązywać prawidłowe relacje z rówieśnikami oraz dorosłymi. Dziecko ma potrzebę funkcjonowania w środowisku, w którym zasady są jasno określone. Chce wiedzieć, co mu wolno, a co jest zabronione, ponieważ reguły dają poczucie bezpieczeństwa. Nie oznacza to jednak, że zawsze ich przestrzega. Proces wychowania polega na tym, żeby przekonać najmłodszych, by nie łamali zasad, które znają i egzekwują w stosunku do innych. Widać to zwłaszcza w grach i zabawach zespołowych. Pięciolatki często nie potrafią przegrywać. Dzieci w tym wieku bawią się razem bez względu na płeć, choć z czasem się to zmienia. Dziewczynki i chłopcy odmiennie reagują na konflikty podczas zabawy. Dziewczynki zwykle przestają się do siebie odzywać, chłopcy zaś rozwiązują problemy z użyciem agresji fizycznej. Dzieci lubią porównywać się między sobą i czasem przechwalać. Zapanowanie nad grupą wymaga dużej uważności nauczyciela i świadomej pracy

nad relacjami łączącymi najmłodszych. Dzieci 5-letnie lubią być w centrum uwagi, chcą być chwalone i wyróżniane. Bardzo chętnie uczestniczą we wszystkich proponowanych zajęciach zarówno indywidualnych, jak i grupowych.

Podsumowując, można stwierdzić, że większość 5-latków to „żywe srebro”, a ich grupa to „nieprzewidywalny żywioł”, który wymaga ukierunkowania aktywności ruchowej i intelektualnej.

Treści edukacyjne

W trakcie realizacji określonych zajęć nauczyciel integruje wszystkie obszary tematyczne i rodzaje edukacji. Zakres osiągnięcia poszczególnych rezultatów związany jest z etapem rozwoju dziecka. W jego określeniu pomocna jest obserwacja dziecka i analiza poniższej tabeli (z *Programu edukacji przedszkolnej wspomagającego rozwój aktywności dzieci w wieku 3–6 lat* pakietu edukacyjnego „Żyrafa Ola i przyjaciele”).

Planując zajęcia, nauczyciel powinien wziąć pod uwagę naturalny rytm roczny przyrody, obchodzone święta, zagadnienia bliskie dzieciom oraz ważne z ich perspektywy. Warto, by **w określonym przedziale czasowym** (np. w tygodniu) realizować zajęcia i zabawy z jednego obszaru tematycznego, a w jego ramach zagadnienia wchodzące w zakres wszystkich rodzajów edukacji. Taki sposób pracy pozwala dzieciom na integrowanie swojej wiedzy i umiejętności oraz ich spiralne nabudowanie. Warto pamiętać również, że niekiedy określony temat może być realizowany dłużej, np. podczas korzystania z metody projektu.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
Edukacja w zakresie mowy i myślenia Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	Komunikacja językowa. ▶ Angażowanie dzieci do komunikacji z bliskim i dalszym otoczeniem. ▶ Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych. ▶ Poznawanie sposobów komunikacji werbalnej. ▶ Poznawanie sposobów komunikacji pozawerbalnej. Kompetencje językowe. ▶ Prezentowanie poprawnej polszczyzny podczas codziennych czynności. ▶ Troska o wyrażanie w zrozumiały sposób swoich myśli. ▶ Poznawanie i zapamiętywanie wielu nazw, imion, przysłów, rymowanek, wierszyków.	▶ Słucha wypowiedzi innych. ▶ Odpowiada na pytania i zadaje pytania. ▶ Bierze udział w pogadance, swobodnej rozmowie w grupie. ▶ Dąży poprzez zabawę do okazji w komunikowaniu się słowem. ▶ Prezentuje pozawerbalne sposoby komunikowania się w różnych działaniach. ▶ Wypowiada się poprawnie w różnych okolicznościach i sytuacjach. ▶ Używa zwrotów grzecznościowych z uwzględnieniem ich znaczenia. ▶ Kontroluje poprawność swojej wypowiedzi. ▶ Eksperymentuje w wypowiedziach, wykorzystując poznane zwroty i wyrażenia.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	▶ Rozwijanie płynnej i poprawnej mowy dziecka. ▶ Przestrzeganie prawidłowej fleksji (odmiany) wyrazów, wypowiedzi. ▶ Przygotowanie do układania zdań złożonych z 5 i więcej wyrazów. ▶ Angażowanie dziecka do mówienia często i dużo. ▶ Podejmowanie prób używania argumentów z wykorzystaniem: że, bo, dlatego. ▶ Wdrażanie do słuchania historii opowiedzianych przez inne osoby i w różnych okolicznościach. ▶ Wzbogacanie dziecięcego słownika. ▶ Rozwijanie spójności wypowiedzi. ▶ Doskonalenie prezentowania swoich myśli w opowiadaniu, wypowiedziach, pogadankach. Sposoby myślenia. ▶ Prezentowanie myśli w formach reprezentowanych emocji. ▶ Reprezentowanie swoich myśli w sposób ikoniczny, symboliczny. ▶ Reprezentowanie myśli w formie różnych rodzajów ekspresji. Oddziaływania logopedyczne. ▶ Profilaktyka logopedyczna w zakresie wspomagania mowy dziecka.	▶ Używa odpowiednich nazw i określi przedmiotów. ▶ Posługuje się sprawnie imionami dzieci z grupy i imionami z najbliższego otoczenia. ▶ Posługuje się swoim imieniem i nazwiskiem oraz miejscem zamieszkania. ▶ Powtarza z pamięci przysłowia, zwroty, wiersze. ▶ Wypowiada się z zachowaniem semantyki mowy. ▶ Wypowiada się z utrzymaniem prozodii mowy. ▶ Używa wyrazów, zwrotów, zdań z zachowaniem poprawnej odmiany. ▶ Prezentuje zdania składające się z 5 i więcej wyrazów. ▶ Układa kilkuzdaniowe wypowiedzi na podstawie obrazków, ilustracji. ▶ Często i chętnie wypowiada się podczas zajęć dydaktycznych i dowolnych zabaw, sytuacji okolicznościowych. ▶ Stosuje uzasadnienia i używa odpowiednich spójników. ▶ Skupia uwagę podczas słuchania wypowiedzi. ▶ Koncentruje się podczas słuchania w różnych okolicznościach. ▶ Dopytuje się o znaczenie niektórych wyrazów. ▶ Używa nowych wyrazów w zaplanowanych i spontanicznych sytuacjach. ▶ Wypowiada po kilka zdań związanych z jednym wątkiem. ▶ Omawia swoje myśli i uzasadnia ich słuszność. ▶ Reprezentuje różne emocje. ▶ Reprezentuje emocje adekwatne do różnych sytuacji. ▶ Przedstawia swoje myśli, odczucia za pomocą reprezentacji obrazów i symboli. ▶ Wykonuje czynności przypisane różnym rodzajom ekspresji. ▶ Wyraża swoje myśli i przeżycia w formie ekspresji plastycznej, konstrukcyjnej, muzycznej, ruchowej Powtarza według pokazu różne ćwiczenia logopedyczne.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	▶ Usprawnianie aparatu mowy w różnych ćwiczeniach logopedycznych. ▶ Gimnastyka buzi i języka podczas zabaw z zakresu wymowy. Znaczenie literatury dziecięcej. ▶ Prezentowanie literatury dziecięcej w formie wierszy, opowiadań, bajek, baśni, legend. ▶ Przygotowanie do pełnienia ról w zabawach tematycznych i utworach literackich. ▶ Organizowanie wczesnych kontaktów z książką. ▶ Oddziaływanie wychowawcze za pomocą utworów literackich. ▶ Prezentowanie bajek jako narzędzi do uczenia dziecka odróżniania fikcji od rzeczywistości. ▶ Kształtowanie umiejętności identyfikowania się z bohaterami utworów dla dzieci i interesowania się ich losem. ▶ Traktowanie z szacunkiem reakcji dziecka wyrażanych emocjami związanymi z baśnią, bajką, opowiadaniem.	▶ Pilnuje wymowy i poprawia błędy w wymowie. ▶ Powtarza po nauczycielu poprawne sposoby wymowy. ▶ Manipuluje aparatem mowy, by usprawnić jego wykorzystywanie. ▶ Wykonuje ćwiczenia podniebieniem, zębami, ustami, językiem. ▶ Z uwagą słucha wierszy, opowiadań, bajek, baśni, legend. ▶ Dobrowolnie deklaruje przyjęcie ról w zabawach i reprezentacjach utworów literackich. ▶ Uczestniczy w spotkaniach okolicznościowych promujących korzystanie z książek. ▶ Stosuje pokazywane przykłady zachowań na podstawie porównania z sytuacjami i bohaterami literatury. ▶ Odróżnia sytuacje bliskie i wierne rzeczywistości od sytuacji fikcyjnych i wypowiada się na ich temat. ▶ Omawia losy bohaterów z literatury dziecięcej. ▶ Wypowiada się na temat bliskich dziecku zachowań przyrównanych do bohaterów z literatury dziecięcej. ▶ Oczekuje szacunku dla swoich emocji związanych z odbiorem literatury dziecięcej. ▶ Opowiada w streszczeniu o sytuacjach i losach bohaterów z literatury dziecięcej.
Edukacja plastyczno-konstrukcyjna Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	Posługiwanie się technikami plastycznymi. ▶ Zaspokajanie potrzeby działania i manipulowania przedmiotami. ▶ Aktywizowanie sfery kinestetycznej organizmu dziecka. ▶ Rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej. ▶ Rozwijanie ruchów ekspresyjnych w kształtowaniu materiału plastycznego, rytmie pracy, płynności ruchów, zmianie tempa i siły. ▶ Stymulowanie do posługiwania się narzędziami plastycznymi i technicznymi. ▶ Kształtowanie umiejętności posługiwania się techniką rysowania. ▶ Kształtowanie umiejętności posługiwania się techniką malowania. ▶ Kształtowanie umiejętności posługiwania się stemplowaniem. ▶ Kształtowanie umiejętności posługiwania się lepieniem i konstruowaniem. ▶ Kształtowanie umiejętności posługiwania się techniką kolażu, wydzierania, wycinania.	▶ Manipuluje różnymi przedmiotami. ▶ Manipuluje różnymi urządzeniami. ▶ Wykonuje skoordynowane ruchy podczas posługiwania się przedmiotami i urządzeniami. ▶ Sprawnie wykonuje różne czynności manualne. ▶ Przekształca manualnie różne materiały plastyczne. ▶ Pracuje w równym tempie. ▶ Płynnymi ruchami tworzy prace plastyczne. ▶ Używa prawidłowego napięcia i siły rąk oraz ciała w wykonywaniu prac plastycznych. ▶ Posługuje się palcami, pędzlami, kredkami, ołówkiem, węglem, kredą, pisakiem podczas rysowania i malowania. ▶ Posługuje się farbami, klejem, taśmą samoprzylepną, naklejkami, plasteliną, modeliną, pisakiem kinetycznym. ▶ Posługuje się nożyczkami, dziurkaczami, stemplami.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	► Dostarczanie różnych inspiracji do działalności plastycznej, tj.: tekst literacki, muzyka, film, bajka, wydarzenia, sytuacje, przeżycia, wrażenia, wyobrażenia. Architektura budowli, wnętrz i krajobrazu. ► Rozwijanie zainteresowań architekturą historyczną i współczesną. ► Budzenie zainteresowania wyposażeniem i wyglądem wnętrz. ► Rozwijanie zainteresowań otoczeniem przyrodniczym, gospodarczym, przemysłowym. Formy i przeznaczenie przedmiotów codziennego użytku. ► Poznawanie kształtów i form urządzeń codziennego użytku. ► Kształtowanie nawyków interesowania się instrukcjami obsługi urządzeń i sprzętu z najbliższego otoczenia. Obcowanie z gatunkami sztuki. ► Poznawanie sztuki plastycznej w ludowych kompozycjach. ► Poznawanie różnych dzieł sztuki. ► Zwracanie uwagi na wartości estetyczne malarstwa, rzeźby, architektury.	► Wykonuje duże rozmachy rąk przy pracach plastycznych. ► Rysuje kreski o zmiennych kierunkach. ► Posługuje się płamą malarską przy komponowaniu obrazów. ► Operuje dłonią i napięciem mięśni podczas stemplowania. ► Lepi z plasteliny według własnych pomysłów. ► Konstruuje z różnych materiałów; klocków, kasztanów, żołądzi, piasku, tworzyw sztucznych. ► Potrafi tworzyć prace z różnych materiałów dla ukazania swojego pomysłu. ► Wydziera z różnych materiałów fragmenty i przykleja na kartce. ► Wycina nożyczkami dowolne kształty. ► Używa różnych technik plastycznych dla ukazania swojego zainteresowania tekstem literackim, filmem, muzyką. ► Ogląda i omawia różne przykłady architektury. ► Ogląda i omawia różne przedmioty użytkowe. ► Ogląda wystawy, kolekcje, okazy muzealne. ► Wyraża słowem i gestem swoje zainteresowanie krajobrazem, urządzeniami, sprzętem. ► Interesuje się zastosowaniem i korzystaniem z urządzeń codziennego użytku, ogląda je i omawia. ► Ogląda, rozszyfrowuje zredagowane instrukcje kilku bezpiecznych urządzeń i sprzętu z najbliższego otoczenia. ► Ogląda i omawia cechy charakterystyczne sztuk ludowych, zwracając uwagę na materiał, sposób wykonania, kolorystykę regionalną. ► Uczestniczy w wystawach, wycieczkach do miejsc publikujących sztukę ► Podziwia kształt, kolor, wielkość sposób wykonania, formę dzieł malarskich, rzeźbiarskich, architektury.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
Edukacja przyrodnicza Obszary podstawy programowej : I, II, III, IV	Pory roku i ich cechy. ▶ Obserwowanie poszczególnych pór roku. ▶ Charakteryzowanie poszczególnych pór roku. ▶ Posługiwanie się symbolami pór roku. Środowiska przyrodnicze. ▶ Obserwowanie i rozpoznawanie różnych środowisk przyrodniczych. ▶ Rozpoznawanie różnych krajobrazów i krain geograficznych. Fauna i flora różnych krain przyrodniczych. ▶ Interesowanie się życiem roślin i zwierząt. ▶ Poznawanie gatunków wybranych roślin i zwierząt. Dziecko w roli badacza i hodowcy. ▶ Angażowanie do doświadczeń i eksperymentów przyrodniczych w środowisku sztucznym i naturalnym. ▶ Prowadzenie pożytecznych upraw i hodowli w kąciu przyrody i ogrodzie przedszkolnym. ▶ Zapoznanie się z użytecznością dóbr przyrody. Zjawiska przyrodnicze i pogodowe. ▶ Interesowanie się zjawiskami przyrodniczymi i prowadzenie ich obserwacji. ▶ Interesowanie się zjawiskami pogodowymi. ▶ Wdrażanie do ostrożności w okolicznościach różnych zjawisk pogodowych. ▶ Dostosowanie ubioru do pogody. Ochrona przyrody i troska o zrównoważony rozwój w świecie przyrody. ▶ Poznawanie zasad ochrony środowiska. ▶ Prowadzenie działań skierowanych na zrównoważony rozwój z uwzględnieniem ciągłych działań na rzecz aktualnej sytuacji i losów przyszłych pokoleń. ▶ Poznawanie zasad działalności ekologicznej.	▶ Prowadzi obserwacje i je omawia. ▶ Rozpoznaje na ilustracjach poszczególne pory roku. ▶ Przyporządkowuje symbole do obrazów i odczytuje znaczenie. ▶ Rozpoznaje i charakteryzuje środowisko wodne, leśne, polne i łąkowe. ▶ Zwraca uwagę na cechy charakterystyczne różnych typów krajobrazu: morza, nizin i wyżyn, gór, jezior. ▶ Ogląda i omawia krainy geograficzne innych kontynentów np. Afryki. ▶ Określa sposoby i warunki życia różnych zwierząt rodzimych i egzotycznych. ▶ Wykazuje wiedzę na temat roślin. ▶ Prowadzi doświadczenia i eksperymenty przyrodnicze w środowisku sztucznym, np. sali, kącia przyrody, i naturalnym, np. las, woda, ziemia. ▶ Organizuje i urządza kącik przyrody i ogródek doświadczalny. ▶ Prowadzi prace badawcze i obserwacyjne w kąciu przyrody i ogrodzie przedszkolnym. ▶ Szacuje użyteczność dóbr przyrody np. grzybów, liści, owoców jadalnych lasu. ▶ Prowadzi obserwacje zjawisk przyrodniczych bezpośrednio związanych z porami roku, np. opadanie liści, zamarzanie wody, topnienie śniegu, powstawanie tęczy. ▶ Obserwuje pogodę i omawia jej stan. ▶ Dobiera odpowiedni ubiór do pogody ▶ Korzysta z urządzeń informujących o prognozie pogody: telewizji, telefonu, radia. ▶ Omawia ostrzeżenia pogodowe i dostosowuje do nich swoje zachowanie. ▶ Poznaje i omawia najważniejsze zasady ochrony przyrody obowiązujące w różnych miejscach, np. lesie, rezerwach przyrody. ▶ Uczestniczy w projektach, akcjach propagandowych, imprezach okolicznościowych poświęconych trosce o aktualne i przyszłe sposoby życia i działania na Ziemi. ▶ Prowadzi działalność ekologiczną dla różnych przedsięwzięć np. poruszania bez pojazdów, segregacji śmieci, wykorzystania surowców z recyklingu. ▶ Prowadzi działalność na rzecz chronionych gatunków roślin i zwierząt. ▶ Niesie pomoc dla schronisk dla zwierząt i rezerwatów przyrodniczych poprzez okolicznościowe akcje, apele, konkursy.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	Wycieczka okazją do edukacji w naturalnym otoczeniu. ▶ Budzenie szacunku do świata roślin i zwierząt. ▶ Nadawanie roli wycieczkom i spacerom w celu rozwijania zainteresowań edukacją przyrodniczą.	▶ Uczestniczy w wycieczkach przyrodniczych. ▶ Poznaje i przekształca oraz edukuje się w otoczeniu przyrodniczym.
Edukacja muzyczna Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	▶ Wdrażanie do kontaktów z muzyką poprzez rozwijanie wrażliwości. ▶ Angażowanie dzieci do twórczych działań w formie śpiewu i tańca. ▶ Rozwijanie poczucia rytmu. ▶ Zwrócenie uwagi na wysokość dźwięku. ▶ Rozwijanie zdolności muzycznych i muzykalności. ▶ Doskonalenie formy śpiewu piosenek. ▶ Wdrażanie do zabaw muzycznych. ▶ Rozpoznawanie odgłosów zwierząt i natury, różnych czynności. ▶ Przygotowanie do tworzenia akompaniamentu do piosenek. ▶ Rozwijanie umiejętności wygrywania, wykłaskiwania rytmu do piosenek i muzyki. ▶ Wdrażanie do słuchania muzyki dla dzieci i muzyki poważnej. ▶ Angażowanie do zabaw w malowanie i zabaw w ilustrowanie muzyki. ▶ Uczestnictwo w zajęciach muzycznych. ▶ Uczestnictwo w zajęciach muzyczno-ruchowych z wykorzystaniem określonych metod. ▶ Kształtowanie umiejętności zastosowania elementów tempa, dynamiki w piosence i tańcu.	▶ W kontakcie z muzyką wyraża wrażliwość uczuciową. ▶ Podczas słuchania muzyki wyraża swobodnymi ruchami sposób jej przeżywania. ▶ Tańczy, śpiewa według własnych upodobań i pomysłów. ▶ Przysłuchuje się i odtwarza rytm za pomocą instrumentów perkusyjnych. ▶ Wyraża różnymi gestami rytm piosenki, muzyki. ▶ Rozróżnia rodzaje dźwięków. ▶ Określa wysokość dźwięków. ▶ Chętnie interesuje się muzyką. ▶ Bierze udział w zabawach muzycznych. ▶ Interesuje się różnymi rodzajami muzyki. ▶ Chętnie słucha piosenek z płyt, radia, innych źródeł. ▶ Przyśpiewuje i śpiewa do prezentowanych utworów. ▶ Śpiewa piosenki wspólnie z grupą i solo. ▶ Śpiewa na pamięć poznane i znane piosenki. ▶ Samodzielnie aranżuje zabawy muzyczne. ▶ Rozróżnia rodzaje dźwięków w różnych odgłosach. ▶ Naśladuje i rozpoznaje głosy ptaków. ▶ Naśladuje i rozpoznaje odgłosy otoczenia, np. szum wiatru, kapiącego deszczu, skrzypiącego śniegu. ▶ Rozpoznaje i naśladuje odgłosy czynności, np. uderzania młotkiem, cięcia piłą, ubijania mięsa. ▶ Akompaniuje na instrumentach perkusyjnych i różnych naczyniach do słuchanych i śpiewanych piosenek. ▶ Słucha z uwagą różnych gatunków muzyki. ▶ Opowiada o nastroju i tempie utworu. ▶ Wyraża ruchami rąk ekspresję artystyczną podczas słuchania muzyki. ▶ Chętnie bierze udział w działaniach związanych z muzyką, np. karaoke, kanon, pląsy, zabawy ze śpiewem. ▶ Śpiewa, tańczy, gra na instrumentach przy realizacji różnych metod nauczania muzyki. ▶ Utrzymuje tempo, zmianę układu tańca i poruszanie się w przestrzeni podczas zabaw muzyczno-ruchowych, tanecznych.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
Edukacja matematyczna Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	Orientacja przestrzenna. ► Kształtowanie umiejętności orientowania się w przestrzeni. ► Prowadzenie działań i rozmów o tym, co się wokół znajduje i dzieje. Rytmy. ► Rozwijanie umiejętności skupiania uwagi na prawidłowościach występujących w różnych sytuacjach. Liczenie i operacje na liczbach. ► Realizowanie procesu liczenia od konkretów do budowania pojęcia liczby. Operacyjne myślenie. ► Wspomaganie działań operacyjnego myślenia. Mierzenie długości. ► Mierzenie różnymi miarami długości. Klasyfikacja. ► Wspomaganie umiejętności umysłowych w tworzeniu pojęć, uogólnianiu, prowadzeniu operacji na zbiorach i elementach tych zbiorów. Układanie i rozwiązywanie zadań matematycznych. ► Doskonalenie umiejętności związanych z działaniami arytmetycznymi, tj. szacowanie, dodawanie porównywanie. Określanie ciężaru. ► Kształtowanie umiejętności związanych z porównywaniem ważonych ciężarów.	► Komunikuje się i obdarza uwagę innych oraz sytuację. ► Orientuje się w schemacie własnego ciała. ► Układa przedmioty i nazywa ich położenie. ► Rysuje z uwzględnieniem schematu postaci. ► Porusza się według poleceń i wskazanych kierunków. ► Rozpoznaje prawą i lewą stronę. ► Podejmuje próby określania położenia przedmiotów według przyjmowania punktu widzenia innej osoby. ► Rozpoznaje i określa powtarzalność symboli, układów, sekwencji ruchów. ► Powtarza rytmy różnymi sposobami. ► Odtwarza rytmy słów, zwrotów, wyliczanek. ► Nazywa rymy występujące w różnych porach i odcinkach czasowych, np. pory dnia i nocy, części dnia. ► Liczy na palcach lub zbiorach zastępczych. ► Zastępuje liczbę obiektów wyliczaniem na palcach. ► Gromadzi i ogląda kolekcje przedmiotów. ► Szacuje liczbę przedmiotów. ► Dokonuje różnych kombinacji w sposobie liczenia i manipulowania przedmiotami. ► Określa i układa ciągi elementów w różne konstrukcje, np. węże, pociągi, wieże. ► Szacuje relacje między zbiorami. ► Układa w pary różne obiekty. ► Dobiera do pary pasujące do siebie przedmioty. ► Stosuje aspekt kardynalny i porządkowy na liczbach i obiektach. ► Przetwarza informacje i przekształca sytuację, np. podczas wymiany, zamiany, odwracalności zbiorów i stałości zbiorów. ► Szacuje długości. ► Mierzy długości różnymi zastępczymi miarami. ► Określa cechy przedmiotów i grupuje w zbiory. ► Określa cechy wspólne elementów zbiorów. ► Koduje i dekoduje działania matematyczne. ► Przedstawia na podstawie obrazka treść zadania matematycznego. ► Rozpoznaje symbole + i -. ► Szacuje ciężar na podstawie własnych doświadczeń. ► Rozpoznaje umowne miary wagi, np. opakowania, zestawy.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	Określanie miary płynów. ▶ Doskonalenie czynności umysłowych rozwiązujących określanie miary i mierzenia płynów. Kompetencje geometryczne. ▶ Kształtowanie pojęć matematycznych związanych z geometrią. Wprowadzenie do konstruowania gier. ▶ Rozwijanie umiejętności rachowania i zdolności umysłowych podczas gier i sytuacji związanych z rywalizacją. ▶ Kształtowanie odporności emocjonalnej w sytuacjach związanych z samooceną i oceną działań. Logiczne myślenie. ▶ Rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego. Wartości mierzone i cechy. ▶ Orientowanie się w rodzajach nominałów monet i banknotów. ▶ Określanie nazw kolorów i ich rozpoznawanie. Poczucie czasu. ▶ Orientowanie się w pojęciach związanych z następstwem czasu.	▶ Eksperymentuje z objętością płynów. ▶ Porównuje objętości płynów. ▶ Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt. ▶ Konstruuje gry i bierze udział w grach. ▶ Stosuje się do reguł w grach. ▶ Przyjmuje ocenę. ▶ Zgodnie rywalizuje podczas gry. ▶ Kontroluje emocje w różnych sytuacjach. ▶ Opowiada historyjki na podstawie kilku obrazków. ▶ Określa zależności i następstwa między wydarzeniami w historyjce. ▶ Szacuje przyczyny i skutki wydarzenia. ▶ Rozpoznaje ojczyzną walutę i określa rodzaje pieniędzy, monety, banknoty. ▶ Rozpoznaje kolory i używa ich nazw. ▶ Nazywa pory doby i orientuje się w ich rozkładzie.
Przygotowanie do nauki czytania i pisania Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	Wyrabianie gotowości do nauki czytania i pisania. ▶ Schemat ciała. ▶ Rozwijanie orientacji w schemacie własnego ciała. Orientacja w przestrzeni i sprawność manualna. ▶ Rozwijanie orientacji w przestrzeni. ▶ Rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej. ▶ Doskonalenie sprawności manualnej. ▶ Rozwijanie umiejętności posługiwania się przyborami do rysowania. Percepcja słuchowa ▶ Doskonalenie percepcji słuchowej. Percepcja wzrokowa. ▶ Doskonalenie percepcji wzrokowej.	▶ Zna i określa części swojego ciała. ▶ Wykazuje koordynację wzrokowo-ruchową. ▶ Wykonuje w sposób skoordynowany wiele czynności. ▶ Posługuje się narzędziami i przedmiotami. ▶ Orientuje się na różnych płaszczyznach, np. stole do zajęć, książce, kartce papieru. ▶ Koloruje w konturach kształty. ▶ Posługuje się przyborami do rysowania, malowania, lepienia, klejenia, formowania. ▶ Konstruuje formy przestrzenne z różnych materiałów. ▶ Odtwarza czynności na podstawie słuchanych poleceń. ▶ Wykonuje podane zadania według instrukcji. ▶ Rozróżnia dźwięki mowy. ▶ Określa i nazywa oglądane obiekty. ▶ Słucha z uwagą dłuższych tekstów. ▶ Ogląda i nazywa znaki powszechnej informacji. ▶ Rozpoznaje symbole narodowe, np. godło, flagę.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	Percepcja dotykowa. ▶ Kształtowanie percepcji dotykowej. Eksperymenty językowe. ▶ Wypowiadanie krótkich rymowanych zwrotów, podejmowanie aktywności w wypowiedzi. ▶ Wzbogacanie słownika. ▶ Kształtowanie umiejętności budowania zdań. ▶ Rozwijanie umiejętności analizy syntezy sylabowej wyrazów. ▶ Doskonalenie umiejętności budowania wypowiedzi. ▶ Przygotowanie do rozpoznawania i nazywania wybranych liter. Zainteresowanie książką i czytelnictwem. ▶ Kształtowanie nawyku interesowania się obrazkami, ilustracjami, książkami. Znaczenie i sposób zabawy. ▶ Planowanie i realizowanie rozbudowanych zabaw.	▶ Rozpoznaje i stosuje symbole. ▶ Interesuje się formą reklam. ▶ Kreśli linie proste, faliste i literopodobne. ▶ Interesuje się niektórymi literami. ▶ Rozpoznaje dotykiem różne kształty i faktury. ▶ Używa napięcia nadgarstka i palców podczas czynności dotykowych. ▶ Wypowiada krótkie rymy, zagadki. ▶ Rytmizuje wypowiadany tekst. ▶ Prowadzi dialogi podczas zabaw. ▶ Odpowiada na pytania. ▶ Wypowiada z pamięci krótkie wiersze i przestrzega funkcji prozodii mowy. ▶ Zapamiętuje i wykorzystuje nowe wyrazy w wypowiedziach. ▶ Buduje i wypowiada zdania z wielu wyrazów. ▶ Dokonuje analizy i syntezy sylabowej wyrazów. ▶ Rozróżnia głoski z nagłosu. ▶ Kojarzy niektóre symbole z literami. ▶ Podejmuje próby nazywania wybranych liter. ▶ Ogląda obrazki, ilustracje i książki. ▶ Posługuje się słownictwem nazw miejsc, miejscowości, kraju. ▶ Opowiada zdarzenia z bajek, baśni, opowiadań, legend. ▶ Planuje i podejmuje zabawy tematyczne. ▶ Prowadzi zabawy o kilku wątkach.
Edukacja zdrowotna Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	Higiena ciała i sprawna samoobsługa. ▶ Rozwijanie świadomości dbania o własną higienę. ▶ Umożliwienie zdobywania sprawności w czynnościach samoobsługowych. ▶ Doskonalenie umiejętności ubierania się i rozbierania. ▶ Doskonalenie umiejętności kulturalnego spożywania posiłków i zachowania przy stole. Przestrzeganie ładu i porządku. ▶ Przygotowanie do przestrzegania nawyku utrzymania ładu i porządku w miejscu zabawy.	▶ Zgłasza pomoc lub samodzielnie radzi sobie podczas mycia np. rąk, zębów. ▶ Układa własne rzeczy na umówione miejsce. ▶ Układa zabawki i sprzęt w umówionym miejscu. ▶ W miarę sprawnie ubiera się i rozbiera z wierzchniej odzieży. ▶ Prosi o pomoc podczas przebijania się do ćwiczeń gimnastycznych. ▶ Używa sztućców. ▶ Kulturalnie spożywa posiłki. ▶ Cierpliwie siedzi przy stole podczas posiłku. ▶ Wykazuje dobre maniery podczas zachowania przy stole. ▶ Segreguje i układa zabawki na półkach i w pojemnikach. ▶ Pomaga w różnych czynnościach związanych z drobnymi pracami w przedszkolu i ogrodzie przedszkolnym.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	Podnoszenie świadomości troski o zdrowie. ▶ Podnoszenie świadomości troski o zdrowe odżywianie i troski o zdrowie. Podstawowe rodzaje ćwiczeń gimnastycznych. ▶ Doskonalenie sprawności fizycznej w różnych czynnościach i zajęciach. ▶ Kształtowanie postawy troski o zachowanie bezpieczeństwa i unikanie zagrożeń. ▶ Doskonalenie sprawności fizycznej w różnych ćwiczeniach gimnastycznych oraz rozwijających i kształtujących postawę ciała.	▶ Wykazuje ostrożność w sytuacjach zagrożenia. ▶ Unika sytuacji związanych z niebezpieczeństwem. ▶ Wykonuje głębokie obroty głową w różnych kierunkach. ▶ Wykonuje wymachy i krążenia ramionami. ▶ Sprawnie wykonuje skłony i skręty tułowia. ▶ Sprężyste wymachuje i krąży nogami. ▶ Skacze raz na jednej, raz na drugiej nodze lub obu jednocześnie. ▶ Rzuca i chwytą różne przybory do ćwiczeń. ▶ Biega w różnych kierunkach i w różnym tempie. ▶ Utrzymuje równowagę podczas chodzenia po równoważni. ▶ Stosuje siłę podczas ćwiczeń podporu i zwisu. ▶ Wykonuje pozycję kołyski w przygotowaniu się do przewrotu w przód. ▶ Gimnastykuje stopy w trosce o profilaktykę płaskostopia. ▶ Konstruuje budowle i formy z klocków oraz różnych materiałów. ▶ Stosuje się w ćwiczeniach do prawego i lewego kierunku. ▶ Rysuje postać człowieka. ▶ Wycina nożyczkami po wyznaczonej linii. ▶ Koloruje obrazek, nie wychodząc poza kontur. ▶ Podejmuje pierwsze próby pisania znaków literopodobnych lub wybranych liter. ▶ Bierze udział w grach zespołowych. ▶ Korzysta z urządzeń rekreacyjnych zgodnie z instrukcją. ▶ Wykazuje zainteresowanie sportem lub wybranymi dyscyplinami. ▶ Wyraża ekspresję ruchową poprzez zajęcia z różnymi metodami ćwiczeń.
Edukacja patriotyczna Obszary podstawy programowej: I, II, III, IV	▶ Kształtowanie więzi rodzinnych. ▶ Rozwijanie zainteresowań najbliższym otoczeniem kulturalnym, przyrodniczym, społecznym, gospodarczym. ▶ Poznanie miejsc i historii swojej miejscowości. ▶ Poznanie autorytetów i osób o charakterystycznych zainteresowaniach i pasjach w najbliższym otoczeniu. ▶ Poznanie symboli swojego otoczenia i charakterystycznych cech.	▶ Nazywa członków rodziny według stopnia pokrewieństwa. ▶ Bierze udział w działaniach kulturalnych, przyrodniczych, społecznych najbliższego otoczenia. ▶ Słucha i opowiada historie, legendy, przypowieści o najbliższym otoczeniu. ▶ Rozmawia i współpracuje z autorytetami, pasjonatami, twórcami kultury, działaczami społecznymi swojego otoczenia.

Rodzaj edukacji	Cele ogólne	Przewidywane rezultaty/osiągnięcia. Dziecko:
	▶ Rozwijanie poczucia przynależności do miejsca zamieszkania, do regionu, do ojczyzny. ▶ Poznanie historii swojej ojczyzny. ▶ Rozwijanie szacunku do symboli narodowych. ▶ Rozwijanie zainteresowań regionami swojego kraju. ▶ Rozwijanie zainteresowań najważniejszymi miejscami swojego kraju. ▶ Budzenie zainteresowań Unią Europejską. ▶ Rozwijanie świadomości przynależności do świata. ▶ Kształtowanie postaw równości szans we wszystkich obszarach życia. ▶ Wdrażanie do reprezentowania odpowiednich zachowań w oficjalnych sytuacjach świąt i uroczystości patriotycznych. ▶ Wdrażanie do reprezentowania postaw skierowanych na przestrzeganie wartości prawdy, dobra i piękna.	▶ Rozpoznaje i nazywa symbole swojego regionu, np. herb, piosenkę, flagę, charakterystyczne zwyczaje i miejsca. ▶ Uczestniczy w życiu kulturalnym i społecznym swojego regionu. ▶ Nazywa niektóre rzeczy i wydarzenia w formie regionalnej gwary. ▶ Słucha i opowiada o ważniejszych wydarzeniach historycznych swojego kraju. ▶ Zna nazwę stolicy i jej charakterystyczne symbole. ▶ Rozpoznaje i omawia kształt mapy swojego kraju i ważniejszych miejsc na mapie: dużych miast, rzek, krain. ▶ Słucha i podejmuje próby śpiewu hymnu narodowego. ▶ Omawia przynależność swojego kraju do Unii Europejskiej. ▶ Rozpoznaje i wyraża plastycznie symbole narodowe i Unii Europejskiej. ▶ Słucha z uwagą informacji o innych kontynentach na świecie. ▶ Określa charakterystyczne elementy poznanych kontynentów. ▶ Omawia i ogląda warunki życia ludzi w wybranych regionach świata. ▶ Rozpoznaje i nazywa rasy ludzi. ▶ Omawia zadania zapewniające równość szans dla każdego człowieka w różnych dziedzinach i bierze w nich udział. ▶ Zna i przestrzega umów i zasad w formie np. kodeksów, regulaminów, instrukcji postępowania i zachowania. ▶ Niesie chętnie pomoc w różnych okolicznościach. ▶ Przestrzega obowiązków i praw w danych okolicznościach i czynnościach. ▶ Uczestniczy w lokalnych uroczystościach patriotycznych, kulturalnych swojego regionu. ▶ Ogląda uroczystości patriotyczne w programach i na ilustracjach.

Przewidywane osiągnięcia w obszarze wychowawczym

Podstawa programowa – obszar I, fizyczny obszar rozwoju dziecka

Obszar/ punkt podstawy programowej	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Poziom IV	Umiem więcej
1	▶ myje ręce według instrukcji nauczyciela ▶ próbuje samodzielnie myć zęby ▶ zgłasza nauczycielowi potrzeby fizjologiczne ▶ samodzielnie korzysta z toalety ▶ prosi o pomoc, jeśli nie może poradzić sobie z czynnościami higienicznymi po skorzystaniu z toalety	▶ zna i stosuje zasady higieny ▶ samodzielnie nabiera pastę na szczoteczkę ▶ podczas pobytu w łazience szanuje potrzebę intymności innych dzieci ▶ jest samodzielne w toalecie	▶ dba o higienę osobistą ▶ podnosi swoją wiedzę na temat profilaktyki jamy ustnej poprzez udział w spotkaniach ze stomatologiem ▶ pozostawia ład i porządek po skorzystaniu z toalety	▶ pełni dyżury w łazience podczas mycia zębów ▶ pełni dyżury w łazience	▶ przekazuje młodszym dzieciom zasady higieny ▶ pomaga w prostych czynnościach porządkowych w łazience, np. wyciera mopem podłogę
2	▶ rozpoznaje swoje ubrania ▶ samodzielnie ubiera obuwie ▶ próbuje samodzielnie przebrać się w piżamę	▶ odkłada ubrania na swoją półkę w szatni ▶ samodzielnie ubiera i rozbiera wszystkie części garderoby	▶ składa swoje ubrania w kostkę ▶ potrafi zapiąć i odpiąć guziki, zasunąć zamek przy spodniach i kurtce ▶ próbuje wiązać sznurowadła przy butach	▶ samodzielnie wiąże sznurowadła w butach	▶ samodzielnie przygotowuje sobie ubrania na następny dzień
3	▶ je samodzielnie ▶ prawidłowo posługuje się łyżką i widelcem ▶ pozostawia porządek wokół siebie podczas posiłku ▶ rozpoznaje i nazywa różne posiłki (śniadanie, obiad, deser, kolacja)	▶ odnosi na wyznaczone miejsce kubek po posiłkach ▶ próbuje samodzielnie przygotować sobie kanapkę ▶ próbuje posługiwać się nożem i widelcem ▶ rozpoznaje i nazywa warzywa i owoce ▶ opisuje warzywa i owoce, zwracając uwagę na kolor, kształt, smak i zapach	▶ samodzielnie nakrywa i sprząta ze stołu ▶ prawidłowo posługuje się wszystkimi sztućcami ▶ samodzielnie przygotowuje proste potrawy, np. sałatkę, sok, kanapkę ▶ uznaje ważność warzyw i owoców dla zachowania zdrowia ▶ wskazuje miejsce warzyw i owoców w piramidzie żywienia	▶ pełni dyżury podczas posiłków ▶ potrafi udekorować stół w zależności od okazji ▶ próbuje tworzyć własne przepisy na zdrowe potrawy	▶ interesuje się organizacją uroczystości przedszkolnych ▶ zgłębia temat jedzenia (np. rozumie pojęcia: wartości odżywcze, kalorie dobre i złe itd.)

			▶ przedstawia sposób spożycia poszczególnych owoców i warzyw (na surowo albo po obróbce) ▶ rozpoznaje różne grupy produktów spożywczych, które tworzą piramidę żywienia ▶ rozpoznaje i nazywa produkty pochodzenia zwierzęcego		
4, 5	▶ chodzi i biega pewnie ▶ schodzi po schodach bez pomocy z dostawianiem nóg do siebie ▶ podskakuje i maszeruje w rytm muzyki ▶ biega z omijaniem przeszkód ▶ stoi krótką chwilę na jednej nodze ▶ bierze udział w zabawach w kole ze śpiewem piosenek ▶ korzysta ze sprzętu zgromadzonego w ogrodzie przedszkolnym z pomocą nauczyciela	▶ biega i skacze z łatwością ▶ w ruchu omija przeszkody/kolegów ▶ wchodzi i schodzi po schodach, stawiając nogi na przemian – nie trzymając się poręczy ▶ kopie piłkę do celu ▶ wykonuje do 5 podskoków jeden za drugim ▶ samodzielnie korzysta ze sprzętu zgromadzonego w ogrodzie przedszkolnym za zgodą i przy asekuracji nauczyciela	▶ ruchy ma skoordynowane ▶ wspina się na drabinkę ▶ stoi na palcach kilka chwil, zachowując równowagę ▶ chodzi po równoważni ▶ biegnie po schodach do góry bez trzymania się poręczy ▶ podrzuca i chwyta piłkę ▶ utrzymuje równowagę, gdy stoi na jednej nodze z drugą ugiętą w kolanie i z zamkniętymi oczyma ▶ utrzymuje równowagę na jednej nodze, ▶ na palcach zeskakuje ze stopnia bez podpierania się rękoma ▶ przeskakuje obiema nogami sznur na wysokości 20 cm ▶ podejmuje zabawy samorządne w ogrodzie przedszkolnym	▶ wykonuje tzw. kombinację ruchową ▶ bierze udział w zabawach i grach zespołowych	▶ bierze udział w treningach ulubionej dyscypliny sportu, np. piłki nożnej, pływania, tenisa itd. ▶ zna zasady wybranych gier zespołowych, ▶ podejmuje próby sędziowania

6	▶ poprawnie łączy różnego typu klocki ▶ buduje wieżę z trzech elementów	▶ buduje wieżę z kilku klocków ▶ tworzy proste kompozycje z materiału przyrodniczego	▶ tworzy kompozycje tematyczne z różnych materiałów ▶ rozpoznaje i opisuje różne typy domów	▶ buduje makietę miasta	▶ konstruuje budowlę, łącząc różnorodne materiały
7	▶ sprząta zabawki po zakończeniu zabawy	▶ sprząta materiały po zajęciach	▶ pełni obowiązki dyżurnego podczas pobytu w przedszkolu ▶ przechowuje swoje rzeczy w swojej szufladzie ▶ sprząta w razie potrzeby swoją szufladę	▶ pomaga kolegom w utrzymaniu porządku	▶ pomaga dorosłym w utrzymaniu porządku w domu i przedszkolu

Podstawa programowa – obszar II, emocjonalny obszar rozwoju dziecka

Obszar/ punkt podstawy programowej	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Poziom IV	Umiem więcej
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10	▶ sam wybiera zabawy ▶ odkrywa emocje i uczucia ▶ rozpoznaje swoje przedmioty ▶ nie zabiera cudzych zabawek bez pytania	▶ rozpoznaje i nazywa emocje i uczucia ▶ identyfikuje narządy zmysłów ▶ dzieli się zabawkami z kolegami ▶ szanuje zabawki należące do innych dzieci	▶ łączy zmysły z odpowiednimi narządami ▶ jest odpowiedzialny za daną czynność do końca ▶ wie, że nie należy oceniać innych po ubiorze ▶ wybiera do wspólnych zabaw (np. integracyjnych) jedno spośród wszystkich dzieci	▶ podejmuje próby rozwiązywania problemów samodzielnie z wykorzystaniem narzędzi krytycznego myślenia ▶ jest tolerancyjny, szanuje odmienność każdego dziecka	▶ sam rozwiązuje problemy ▶ podejmuje działania na rzecz osób niepełnosprawnych (mały wolontariat)
9	▶ wie, jakie warunki muszą mieć zapewnione zwierzęta i rośliny, które hoduje się w domu	▶ zna sposoby przystosowania do środowiska zwierząt żyjących w różnych środowiskach przyrodniczych	▶ rozpoznaje i nazywa cykle rozwojowe roślin ▶ dokarmia zwierzęta zimą w razie potrzeby	▶ rozpoznaje i nazywa cykle rozwojowe zwierząt	▶ prowadzi hodowlę roślin i zwierząt

11	▶ obserwuje interesujące okazy zieleni w najbliższym otoczeniu ▶ rozumie znaczenie estetycznego urządzenia wnętrz, w których przebywa dla lepszego samopoczucia	▶ potrafi rozpoznać wytwory architektury zieleni w najbliższym środowisku	▶ podaje propozycje ładniejszego urządzenia pomieszczeń, w których przebywa	▶ bierze czynny udział w aranżacji kąpoków zainteresowań w sali przedszkolnej	▶ próbuje tworzyć kompozycje roślinne w ogrodzie przedszkolnym
----	--	---	---	---	--

Podstawa programowa – obszar III, społeczny obszar rozwoju dziecka

Obszar/ punkt podstawy programowej	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Poziom IV	Umiem więcej
1	▶ adaptuje się do rozkładu dnia w przedszkolu ▶ dzieli się radością płynącą ze wspólnej zabawy ▶ stosuje się do zasad	▶ wyraża uczucie przywiązania do społeczności przedszkolnej ▶ zna i stosuje reguły współżycia w grupie ▶ wykazuje postawę współpracy w grupie ▶ zachowuje się swobodnie ▶ zna i szanuje podstawowe zasady współżycia	▶ prezentuje postawę szacunku do samego siebie i wiary we własne możliwości ▶ darzy szacunkiem inne dzieci i dorosłych ▶ szanuje zasady ▶ przyjmuje role w grupie zgodnie z własnymi predyspozycjami	▶ sam ocenia swoje starania w pracy ▶ wyraża preferencje i gusty osobiste	▶ reprezentuje grupę przedszkolną, przedszkole na zewnątrz (konkursy, przeglądy, turnieje)
2	▶ zna nazwę przedszkola, do którego uczęszcza ▶ zna imiona swoich rodziców, rodzeństwa i dziadków	▶ podaje nazwę ulicy/osiedla, na którym mieszka ▶ zna nazwę miejscowości, w której mieszka ▶ przedstawia się z imienia i nazwiska	▶ podaje adres miejsca zamieszkania ▶ zna imiona i nazwiska pań w przedszkolu, najbliższych kolegów i koleżanek	▶ odwiedza ważne miejsca w swojej miejscowości i poznaje ich historię ▶ interesuje się swoją miejscowością	▶ interesuje się swoją miejscowością
3	▶ zna swoje imię ▶ reaguje, kiedy usłyszy swoje nazwisko ▶ wie, że nie należy ufać nieznajomym	▶ rozpoznaje i przedstawia własne imię, płeć i cechy osobiste ▶ rozumie i wypełnia tablicę obecności ▶ wie, komu i w jakich sytuacjach może podać swoje dane	▶ identyfikuje i przedstawia wszystkich członków grupy ▶ zbiera i interpretuje dane z tablicy obecności ▶ potrafi wezwać pomoc, jeśli uzna, że ktoś mu zagraża	▶ graficznie organizuje zebrane dane z tablicy obecności i omawia je w grupie	▶ rozpoznaje wszystkich pracowników przedszkola ▶ współpracuje z dziećmi z innych grup przedszkolnych

4	▶ słucha, kiedy ktoś do niego mówi ▶ rozumie polecenia ustne	▶ kontaktuje się z kolegami ▶ kontaktuje się z dorosłymi ▶ odpowiada na pytania ▶ czeka na swoją kolej	▶ stosuje zwroty grzecznościowe: <i>proszę, przepraszam, dziękuję</i> ▶ nawiązuje kontakt wzrokowy z rozmówcą ▶ uważnie słucha wypowiedzi kolegów ▶ zadaje pytania i prosi o wyjaśnienie niezrozumiałych kwestii	▶ aktywnie słucha wypowiedzi dorosłych i dzieci ▶ prowadzi dialog z dorosłymi i dziećmi ▶ kulturalnie zachowuje się w każdej sytuacji	▶ swobodnie prowadzi dialog z osobami zaproszonymi do przedszkola
5, 6	▶ zgłasza dorosłym drobne urazy odniesione podczas zabawy, np. skaleczenia	▶ zna drogę ewakuacyjną w przedszkolu ▶ poddaje się zasadom bezpieczeństwa podczas ewakuacji z przedszkola ▶ wie, że nie należy niszczyć przedmiotów służących do gaszenia pożaru – gaśnica w przedszkolu	▶ zna numery alarmowe do wszystkich służb ▶ wie, jakie informacje należy podać służbom, kiedy dzwoni się w sytuacji zagrożenia	▶ pogłębia temat zasad bezpieczeństwa	▶ przekazuje młodszym dzieciom zasady bezpieczeństwa
7, 8, 9	▶ wie, że może poruszać się w terenie tylko pod opieką dorosłego ▶ nie oddala się od grupy w czasie spacerów i wycieczek ▶ wie, że przez ulicę przechodzi się na zielonym świetle lub w miejscu oznaczonym pasami ▶ wie, że nie należy bez zgody opiekuna zrywać i spożywać żadnych roślin ▶ wie, że nie należy dotykać nieznanym zwierząt ▶ wie, że nie wolno spożywać środków czystości	▶ zna oznakowania przejść dla pieszych ▶ wie, co oznaczają poszczególne światła sygnalizatora ▶ wie, że podczas jazdy samochodem musi siedzieć w specjalnym foteliku ▶ zna i stosuje zasady bezpieczeństwa przy spotkaniu z psem lub innym zwierzęciem ▶ rozumie, że niektóre rośliny są śmiertelnie niebezpieczne dla ludzi ▶ wie, że dzieci nie mogą bawić się zapałkami	▶ zna i stosuje zasady bezpieczeństwa na drodze ▶ wie, że nie należy dotykać zwierząt, takich jak jeź, wiewiórka, gołąb, ponieważ mogą być źródłem różnych chorób ▶ stosuje zasady bezpieczeństwa w różnych sytuacjach ▶ stosuje zasady bezpieczeństwa podczas zabawy w domu, przedszkolu i na placu zabaw ▶ wie, co to znaczy bezpieczny wypoczynek swoim działaniem ▶ swoim działaniem nie narusza praw innych osób	▶ zna zasady bezpiecznego przebywania w autobusie i tramwaju ▶ wie, że nie wolno zrywać i spożywać grzybów rosnących w ogrodzie przedszkolnym, na skwerze w parku lub na łące i w lesie ▶ potrafi młodszym dzieciom przekazać zasady bezpieczeństwa ▶ rozpoznaje i rozumie znaczenie znaków graficznych dotyczących bezpieczeństwa, np. zakaz gry w piłkę, zakaz pływania itp.	▶ zna zasady bezpiecznego przebywania w samolocie i pociągu ▶ wie, że nie wolno spożywać żadnych roślin oferowanych przez osoby obce ▶ poszerza wiedzę na temat bezpieczeństwa ▶ potrafi zareagować na przejawy łamania zasad bezpieczeństwa ▶ zna prawa dzieci zawarte w Konwencji o prawach dziecka

	▶ wie, że wpychanie do nosa drobnych przedmiotów lub połykanie ich jest niebezpieczne dla życia lub zdrowia ▶ bawi się zawsze pod opieką dorosłego ▶ słucha opowieści o prawach dzieci	▶ wie, że nie może oddalać się z osobami nieznanymi ani przyjmować od nich podarunków ▶ wie, gdzie wolno, a gdzie nie wolno się bawić dzieciom ▶ rozumie pojęcie: <i>mieć prawo do...</i>		▶ zna swoje prawa ▶ respektuje prawa innych osób	
9	▶ bierze udział w treningach uwagi słuchowej ▶ nawiązuje kontakt z otoczeniem ▶ opowiada o swoich doświadczeniach ▶ śledzi polecenia poszerza zasób słów, słuchając bajek, baśni i opowiadań	▶ opowiada o swoich doświadczeniach ▶ śledzi polecenia ▶ poszerza zasób słów, słuchając bajek, baśni i opowiadań ▶ w sposób werbalny i niewerbalny potrafi komunikować się z dorosłymi i dziećmi	▶ śledzi/monitoruje wskazówki ▶ rozumie i interpretuje opowiadania ▶ zaczyna komunikować swoje decyzje	▶ buduje wypowiedzi wielozdaniowe ▶ z łatwością mówi o swoich potrzebach i decyzjach	▶ bierze udział w dyskusjach o ważnych sprawach ▶ wykazuje ciekawość, żeby wiedzieć więcej

Podstawa programowa – obszar IV, poznawczy obszar rozwoju dziecka

Obszar/ punkt podstawy programowej	Poziom I	Poziom II	Poziom III	Poziom IV	Umiem więcej
1	▶ w ciszy i skupieniu ogląda spektakl teatralny ▶ stosuje się do zaleceń nauczyciela podczas występów przed publicznością ▶ bierze udział w improwizacjach ruchowych, zabawach ilustracyjnych do utworów literackich i muzycznych	▶ wie, że nie należy przeszkadzać aktorom w grze na scenie, np. rozmowami, spożywaniem przekąsek itp. ▶ wie, że w kinie nie wolno hałasować, zasłaniać innym, śmieć itp. ▶ odgrywa role bez słów: mimią, gestem i ruchem	▶ stosuje zasady zachowania w teatrze, kinie itp. ▶ zna i stosuje różne techniki plastyczne ▶ potrafi opisać najważniejsze zabytki w swojej miejscowości ▶ uwzględnia w swoich pracach plastycznych elementy sztuki ludowej własnego regionu	▶ swoim poprawnym zachowaniem w teatrze lub kinie daje przykład młodszym dzieciom ▶ posługuje się rekwizytami, np. kukiełkami, pacynkami ▶ potrafi zagrać różne role ▶ odgrywa scenki i etiudy teatralne ▶ jest świadome procesu twórczego dzieła sztuki	▶ organizuje zabawy w teatr z uwzględnieniem kulturalnego zachowania widowni ▶ występuje w przedstawieniach o różnym charakterze, np. pantomima, drama itp. ▶ tworzy własne prace inspirowane twórczością plastyczną w różnych epokach i stylach

	▶ naśladuje ruchem, gestem mimiką: zwierzęta, ludzi (mamę, tatę, babcię, dziadka, nauczycielkę, lekarza, ekspedientkę itp.) oraz pojazdy, rośliny ▶ poznaje różne materiały plastyczne, np. farby, kredki, plastelinę, próbuje się nimi posługiwać ▶ ogląda ilustracje przedstawiające zabytki i dzieła sztuki znajdujące się w jego miejscowości ▶ ogląda ilustracje przedstawiające stroje ludowe z regionu, w którym mieszka	▶ podejmuje spontanicznie zabawę w teatr, podczas której wykorzystuje wykonane przez siebie kukiełki, pacynki i sylwety ▶ jest kreatywne ▶ tworzy własne prace ▶ obserwuje w naturalnym środowisku wybrane zabytki danej miejscowości ▶ poznaje nazwy i cechy charakterystyczne tych zabytków ▶ poznaje wytwory sztuki ludowej pochodzące z regionu, w którym mieszka		▶ odtwarza w różnych technikach plastycznych (płaskich i przestrzennych) najważniejsze zabytki w swojej miejscowości	▶ czerpie inspirację do własnej twórczości plastycznej, obserwując dzieła sztuki w najbliższym otoczeniu
2	▶ wypowiada się prostymi zdaniami ▶ porozumiewa się umiarkowanym głosem podczas zabaw swobodnych ▶ jeśli nie mówi – potrafi gestykulując, informować o ważnych dla niego sprawach ▶ rozpoznaje i naśladuje dźwięki wydawane przez przedmioty, zwierzęta	▶ zaczyna wypowiadać się zdaniami złożonymi ▶ dostosowuje tembr głosu do sytuacji ▶ wyróżnia i rozpoznaje dźwięki z otoczenia – rozpoznaje dźwięki instrumentów ▶ rozpoznaje, skąd dochodzi dźwięk ukrytego przedmiotu ▶ odróżnia mowę prawidłową od nieprawidłowej	▶ wypowiada się poprawnie ▶ sprawnie moduluje głosem w zależności od potrzeb ▶ wykonuje ćwiczenia rytmiczne, np. naśladowanie liczby i tempa uderzeń, odtwarzanie rytmu za pomocą układów graficznych	▶ wypowiada się poprawnie ▶ sprawnie moduluje głosem w zależności od potrzeb ▶ wykonuje ćwiczenia rytmiczne, np. naśladowanie liczby i tempa uderzeń, odtwarzanie rytmu za pomocą układów graficznych	▶ zna i stosuje podstawowe zasady poprawnej polszczyzny ▶ interesuje się technikami emisji głosu ▶ dokonuje analizy i syntezy głosowej długich wyrazów

3	▶ naśladuje zachowania i odgłosy zwierząt, urządzeń itp. ▶ rozpoznaje dobre i złe zachowania	▶ rozmawia o dobrych i złych zdarzeniach ▶ wie, że niektóre postacie z bajek i filmów dla dzieci są realistyczne, a inne fikcyjne	▶ naśladuje postacie z bajek i filmów poprzez elementy ubioru oraz inne atrybuty ▶ porównuje zachowania różnych bohaterów bajek i filmów dla dzieci	▶ wykorzystuje stroje i zabawki do prezentacji postaci z bajek oraz filmów ▶ wie, że nie należy naśladować zachowań bohaterów bajek oraz filmów	▶ bawi się figurkami przedstawiającymi postacie z filmów i bajek dla dzieci ▶ rozróżnia postacie i sytuacje fikcyjne od rzeczywistych
4	▶ rozpoznaje swój znaczek w szatni, logo przedszkola	▶ wie, co oznaczają znaki, np. droga ewakuacyjna, zakaz wjazdu, stop itp.	▶ wyróżnia wyrazy w zdaniu ▶ wyróżnia sylaby w wyrazie – wyróżnia głoski w wyrazie (nagłos, wygłos, śródgłos) ▶ dokonuje syntezy głosek w wyrazie z równoczesnym wyszukiwaniem obrazka ▶ opowiada historie, stosując rysunki symboliczne	▶ zna litery, podejmuje próby czytania	▶ potrafi czytać
5	▶ skupia uwagę na wskazanych przez nauczyciela elementach obrazka ▶ zapamiętuje fakty ▶ odpowiada na pytania dotyczące treści obrazka	▶ układa 2–3 obrazki według kolejności zdarzeń	▶ układa historyjki obrazkowe 4-elementowe	▶ układa historyjki obrazkowe wieloelementowe	▶ tworzy historyjki obrazkowe własnego pomysłu
6	▶ potrafi wysłuchać krótkie opowiadania od początku do końca ▶ prosi o przeczytanie bajki osoby dorosłe	▶ ogląda ilustracje w książkach podczas zabaw dowolnych ▶ skupia się na tekście czytany przez dorosłych ▶ wymienia bohaterów poznanych opowiadań	▶ z uwagą słucha czytanych opowiadań ▶ odtwarza własnymi słowami usłyszane opowiadanie	▶ czyta proste zdania	▶ podejmuje próby samodzielnego czytania bajek i czasopism

7	▶ śpiewa łatwe piosenki z całą grupą przy akompaniamencie pianina ▶ porusza się w rytmie muzyki ▶ oddaje ruchem dynamikę, tempo i wysokość dźwięku ▶ wystukuje prosty rytm na bębnie	▶ śpiewa piosenki o łatwej linii melodycznej solo i z całą grupą ▶ wykonuje proste układy taneczne ▶ gra na instrumentach własnej produkcji z surowców wtórnych	▶ śpiewa kilku-zwrotkowe piosenki z akompaniamentem lub bez, solo lub z całą grupą ▶ zapamiętuje i śpiewa piosenki odtwarzane z płyty ▶ poznaje tańce ludowe charakterystyczne dla własnego regionu	▶ zapamiętuje i śpiewa piosenki odtwarzane z płyty ▶ tańczy do każdego rodzaju muzyki ▶ gra na prostych instrumentach w grupie (przedszkolnej orkiestrze) ▶ aktywnie słucha różnych gatunków muzyki	▶ śpiewa piosenki wymyślone przez siebie ▶ wymyśla własne układy choreograficzne ▶ tworzy akompaniament do piosenek ▶ interesuje się wybranym rodzajem muzyki
	▶ słucha utworów z dziecięcego repertuaru oraz fragmentów utworów muzyki poważnej, np. „Cztery pory roku” Vivaldiego	▶ słucha w skupieniu muzyki dla dzieci oraz muzyki poważnej	▶ podejmuje próbę tańca do muzyki współczesnej ▶ poznaje instrumentarium Orffa, podejmuje próby gry na tych instrumentach ▶ słucha różnych gatunków muzyki	▶ bierze czynny udział w uroczystościach z okazji Dnia Mamy, Taty, Babci i Dziadka ▶ zna tradycje własnej rodziny	
8	▶ zarysowuje całą powierzchnię kartki ▶ wskazuje cyfry, np. w książkach, na drzwiach, na bilecie itd.	▶ precyzyjnie koloruje obrazki konturowe ▶ wskazuje górę i dół na kartce ▶ wskazuje środek kartki ▶ interesuje się cyframi, rozpoznaje cyfrę 1	▶ wskazuje stronę lewą i prawą na kartce ▶ rysuje szlaczki od strony lewej do prawej ▶ rozpoznaje cyfry od 0 do 5, łączy je z liczbą elementów	▶ wie, że pisze się od strony lewej do prawej ▶ potrafi napisać własne imię ▶ zna cyfry od 0 do 10 i przypisuje je do liczby przedmiotów	▶ pisze proste zdania ▶ zna cyfry od 0 do 20 i przypisuje je do liczby przedmiotów
9	▶ rozpoznaje przedmioty na obrazkach ▶ wyodrębnia części z obrazka	▶ układa obrazek z części według określonego wzoru ▶ wyodrębnia części złożonej całości ▶ rozpoznaje znaki i przedmioty zbliżone wielkością i kształtem ▶ buduje z klocków według wzoru ▶ odszukuje taki sam obrazek pośród kilku obrazków	▶ różnicuje kształty, zapamiętuje i odwzorowuje z modelu lub pamięci ▶ dostrzega podobieństwa w układach pozornie różnych ▶ układa mozaikę według wzoru	▶ określa wzajemne położenie przedmiotów ▶ dostrzega różnice między przedmiotami, obrazami i układami przestrzennymi, podobnymi, lecz nie identycznymi	▶ układa wieloelementowe puzzle

10	▶ wie, że jest Polakiem ▶ ogląda widokówki z Warszawy, słucha opowiadań nauczyciela o stolicy Polski ▶ osłuchuje się ze słowami hymnu przedszkola ▶ rozpoznaje melodię hymnu Polski	▶ słucha wierszy i piosenek o Warszawie ▶ rozpoznaje symbole narodowe Polski (godło, flaga) ▶ wie, że z okazji ważnych dla kraju świąt wywiesza się flagę narodową ▶ włącza się do śpiewu hymnu przedszkola	▶ wie, że stolicą Polski jest Warszawa ▶ rozpoznaje na obrazkach charakterystyczne obiekty budowlane Warszawy ▶ zna i śpiewa hymn Polski	▶ zna legendy związane z Warszawą ▶ wie, jakie funkcje spełnia stolica ▶ wymienia państwa Unii Europejskiej ▶ zna hymn Unii Europejskiej ▶ zna symbole Unii Europejskiej	▶ kojarzy najważniejsze fakty z historii Warszawy ▶ wymienia stolice wybranych państw Unii Europejskiej
	▶ bierze udział w uroczystościach patriotycznych w przedszkolu	▶ przyjmuje prawidłową postawę podczas śpiewania hymnu Polski ▶ recytuje wiersze i śpiewa piosenki o treści patriotycznej		▶ zna charakterystyczne cechy wybranych państw Unii Europejskiej	
11	▶ układa z klocków: domki, ulice, drzewa, postacie itp. ▶ dopasowuje do kształtu otworu w bryle odpowiedni klocek ▶ ugniata plastelinę, wypełnia nią kontur obrazka, np. owoców i warzyw	▶ układa według wzoru z różnorodnego materiału, np. z plastikowych kapsli, kasztanów, szyszek, patyczków różnej wielkości itp. ▶ układa obrazki z różnorodnego materiału ▶ lepi z plasteliny, masy solnej proste kształty	▶ układa z kolorowych pasków papieru, np. płotu, drabiny, domu itp. ▶ układa dywaniki z kolorowej wełny lub tasiemki ▶ układa figury przestrzenne, np. z pasków papieru łączonych spinaczami ▶ lepi z plasteliny, ciastoliny, gliny figurki przestrzenne	▶ wykonuje wieloelementowe figury z lepkiego materiału, np. plastelina, glina, masa solna, śnieg	▶ dąży do precyzji podczas wykonywania wieloelementowych figur z różnorodnych materiałów

12	▶ próbuje grupować przedmioty ▶ klasyfikuje przedmioty według jednej cechy ▶ manipuluje przedmiotami, np. klockami, i obserwuje zachodzące zmiany ▶ klasyfikuje przedmioty według jednej cechy, np. kolor, kształt ▶ rozpoznaje i nazywa koło	▶ klasyfikuje przedmioty według dwóch cech ▶ manipuluje przedmiotami według polecenia, wie, co było punktem wyjścia i jakie zaszły zmiany ▶ klasyfikuje przedmioty według dwóch cech ▶ rozpoznaje przedmioty pasujące i niepasujące do siebie ▶ układa mozaikę z figur geometrycznych, wskazuje koło, kwadrat	▶ tworzy zbiory przedmiotów ▶ porównuje szacunkowo liczebność zbiorów ▶ przewiduje skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach ▶ tworzy zbiory przedmiotów ▶ rozpoznaje koło, kwadrat, prostokąt i trójkąt	▶ wskazuje część wspólną zbiorów ▶ zna i posługuje się liczebnikami porządkowymi ▶ prowadzi obserwacje ▶ zbiera i organizuje dane ▶ porównuje szacunkowo liczebność zbiorów ▶ rozróżnia zbiory równoliczne i nierównoliczne ▶ rozpoznaje i nazywa figury geometryczne ▶ układa tangram ▶ odtwarza figury geometryczne na geoplanie	▶ porównuje liczebność zbiorów na kilka sposobów ▶ przeprowadza eksperymenty ▶ wskazuje część wspólną zbiorów ▶ rozpoznaje figury geometryczne i ich cienie ▶ rozumie i uzupełnia tabele ▶ uzupełnia symetrię ▶ interpretuje kody ▶ zbiera, porządkuje i interpretuje dane
13	▶ bawi się słomkami różnej długości, zauważa różnice między nimi	▶ porównuje długość dwóch przedmiotów, operuje pojęciami: <i>długi</i>, <i>krótki</i>	▶ próbuje mierzyć długość za pomocą różnych przedmiotów, np. klocka, dłoni, stóp	▶ poznaje różne przyrządy do mierzenia długości, np. linijka, centymetr, miara budowlana	▶ interesuje się jednostkami miar, podejmuje próby mierzenia długości i odczytywania wyniku w centymetrach, metrach i calach
14	▶ rozpoznaje i nazywa najważniejsze części swojego ciała ▶ zna i stosuje pojęcia: <i>przód</i> i <i>tył</i>	▶ operuje pojęciami: <i>na</i>, <i>pod</i>, <i>obok</i>, <i>nagórze</i>, <i>na dole</i>	▶ wskazuje stronę prawą i lewą	▶ powiela znaki orientacji w przestrzeni ▶ stosuje pojęcia na prawo od, na lewo od	▶ określa kierunki w przestrzeni z punktu widzenia drugiej osoby
15	▶ wskazuje przedmioty i określa je dowolnymi liczebnikami ▶ próbuje liczyć różne przedmioty	▶ dąży do precyzji – jeden przedmiot, jeden gest, jeden liczebnik ▶ wymienia po kolei liczebniki od 1 do 5 ▶ obserwuje zmiany i próbuje je nazwać po dołożeniu lub zabraniu jakiegoś elementu zbioru	▶ ustanawia porządek liczb od 0 do 10 ▶ łączy liczby i odpowiadnie ilości ▶ rozumie podwójne znaczenie ostatniego liczebnika: ostatni policzony przedmiot, liczba policzonych obiektów	▶ rozpoznaje znaki graficzne liczb (cyfry) od 1 do 10 ▶ porządkuje liczby rosnąco i malejąco ▶ dodaje i odejmuje w zakresie 10	▶ liczy i rachuje w głowie ▶ rozpoznaje liczby od 0 do 20 ▶ ustala kolejność numeryczną od 0 do 20 ▶ poprawnie stosuje znaki: równości, mniejszości i większości ▶ dodaje i odejmuje w zakresie 20 z wykorzystaniem liczmanów lub bez

16	▶ zna stałe następstwo dni i nocy	▶ zna stałe następstwo pór roku	▶ wymienia po kolei dni tygodnia	▶ wymienia po kolei miesiące w roku	▶ tworzy kalendarz uwzględnieniem dni, tygodni, miesięcy
17	▶ segreguje klocki według kolorów	▶ układa klocki według wielkości wzrastającej	▶ wykorzystuje klocki jako zbiory zastępcze	▶ bawi się wzorami monet i banknotów w zabawach tematycznych np. w sklepie	▶ zna modele monet i banknotów i potrafi się nimi posłużyć
18	▶ rozpoznaje i nazywa podstawowe zjawiska pogody, np. deszcz, słońce, burza, wiatr, śnieg ▶ interesuje się prognozą pogody ▶ zna charakterystyczne cechy poszczególnych pór roku	▶ opisuje stan pogody ▶ rozpoznaje, nazywa i opisuje pory roku ▶ rozpoznaje i nazywa różne środowiska przyrodnicze ▶ uznaje wartość działań na rzecz ochrony środowiska	▶ rozpoznaje żywioły (ziemia, ogień, powietrze, woda) zna i stosuje zasady bezpieczeństwa podczas występowania gwałtownych zjawisk pogodowych ▶ opisuje cechy różnych środowisk przyrodniczych	▶ prowadzi obserwacje pogody, zapisuje spostrzeżenia w kalendarzu pogody ▶ zawsze ubiera się stosownie do panującej pogody ▶ przypisuje gatunki zwierząt i roślin różnym środowiskom przyrodniczym	▶ poszerza wiedzę na temat żywiołów, przeprowadza zabawy badawcze i eksperymenty ▶ podejmuje próby przygotowania prognozy pogody na podstawie obserwacji występujących zjawisk atmosferycznych
	▶ rozpoznaje i nazywa zwierzęta domowe i dzikie ▶ rozróżnia i nazywa grupy roślin, które rosną w jego otoczeniu, np. drzewa, krzaki, kwiaty, trawa	▶ wiąże pory roku, np. zimą, z zachowaniami: ubiór, odżywianie ▶ rozpoznaje cechy różnych gatunków zwierząt i roślin	▶ rozpoznaje i nazywa różne gatunki zwierząt ▶ rozpoznaje różne gatunki drzew i przypisuje do nich odpowiednie liście i owoce ▶ uświadamia sobie wagę recyklingu dla ochrony środowiska ▶ chroni przyrodę i unika zanieczyszczania jej	▶ rozpoznaje kontynenty na mapie	▶ poszerza wiedzę na temat roślin i zwierząt występujących w różnych środowiskach ▶ interesuje się Ziemią jako planetą

19	▶ ogląda książeczki z obrazkami ▶ nazywa przedmioty znajdujące się na obrazkach ▶ układa wieże i pociągi z dużych klocków ▶ przekłada klocki z jednego pojemnika do drugiego ▶ przewozi klocki za pomocą wózka i samochodu na sznurku ▶ układa małe meble w domkach dla lalek ▶ naśladuje dźwięki różnych urządzeń	▶ gląda książki typu historyjka obrazkowa rozkładana w harmonijkę ▶ układa książki w wyznaczonym miejscu ▶ ogląda bajki na ekranie telewizora ▶ układa z klocków drogi, mosty, tory itp. ▶ słucha wierszyków i krótkich bajek z płyty CD ▶ ogląda na ekranie bajki w odcinkach ▶ bawi się zabawkami multimedialnymi wydającymi różne odgłosy i zmieniającymi kształty	▶ ogląda książeczki z obrazkami i krótkimi tekstami ▶ śledzi tekst czytany przez nauczyciela ▶ konstruuje budowle z klocków, np. dom, garaż itp. ▶ gra w dobieranie obrazków do pary ▶ potrafi obsługiwać klawiaturę komputera lub tabletu podczas gry multimedialnej	▶ ogląda książki dla dzieci ▶ interesuje się napisami ▶ ogląda reklamy towarów w tzw. gazetkach sklepowych ▶ łączy różne rodzaje klocków w jedną konstrukcję ▶ przygotowuje, układa zabawki potrzebne do zabaw tematycznych ▶ ubiera lalki, przygotowuje naczynia itp. w kąciach do zabaw tematycznych ▶ obsługuje gry interaktywne na komputerze lub tablecie ▶ interesuje się urządzeniami multimedialnymi np. konsolą do gier	▶ ogląda książki dla dzieci i potrafi się posługiwać zestawami kart pracy ▶ konstruuje modele i makiety zgodnie z instrukcją ▶ uruchamia sprzęt multimedialny ▶ obsługuje gry interaktywne podczas zabawy ▶ wykorzystuje urządzenia multimedialne do komunikacji
20	▶ obserwuje pracę konserwatora w przedszkolu, zadaje pytania dotyczące sposobu wykorzystania różnych narzędzi ▶ bierze udział w rozmowach i pokazach na temat urządzeń gospodarstwa domowego, zadaje pytania ▶ wie, że dzieciom nie wolno samodzielnie, bez opieki dorosłych dotykać urządzeń gospodarstwa domowego	▶ podejmuje zabawę w kąci majsterkowicza ▶ pomaga dorosłym w czynnościach z wykorzystaniem urządzeń gospodarstwa domowego ▶ zna zasady bezpieczeństwa podczas korzystania z urządzeń gospodarstwa domowego	▶ potrafi przybić gwóźdź do płyty wiórowej ▶ potrafi obsługiwać proste urządzenia gospodarstwa domowego, np. suszarka do włosów, odkurzacz, sokowirówka itp. pod opieką dorosłych stosuje środki ostrożności podczas korzystania z urządzeń gospodarstwa domowego	▶ wykonuje proste przedmioty, np. karmnik dla ptaków ▶ posługuje się prostymi urządzeniami gospodarstwa domowego z zastosowaniem zasad bezpieczeństwa	▶ wykonuje przedmioty o bardziej skomplikowanej budowie, np. domek dla lalek z kartonu ▶ interesuje się przeznaczeniem i obsługą różnego sprzętu AGD

21	▶ poznaje brzmienie swojego imienia w języku angielskim ▶ osłuchuje się z poleceniami kierowanymi do niego w języku angielskim ▶ słucha piosenek w języku angielskim ▶ ogląda obrazki, poznaje nazwy wybranych przedmiotów znajdujących się na nich	▶ reaguje na swoje imię wypowiedziane w języku obcym ▶ zna formułę powitania i pożegnania ▶ rozumie polecenia i stosuje się do nich: <i>wstań, usiądź, stań w kole</i> itp. ▶ powtarza za nauczycielem proste rymowanki ▶ słucha wypowiedzi nauczyciela na podstawie obrazka ▶ wypowiada nazwy wybranych przedmiotów znajdujących się na obrazku	▶ podaje swoje imię ▶ zna nazwy kolorów podstawowych ▶ wymienia członków rodziny ▶ potrafi nazwać najpopularniejsze zabawki ▶ nazywa zwierzęta domowe ▶ nazywa części ciała ▶ wymienia artykuły żywnościowe ▶ potrafi podziękować i poprosić o coś w języku obcym ▶ przeprasza i wybacza w języku obcym ▶ składa życzenia okolicznościowe w języku obcym ▶ wypowiada rymowanki w języku angielskim z pamięci ▶ słucha opowiadań na podstawie historyjki obrazkowej	▶ nazywa niektóre zwierzęta, które można zobaczyć w zoo ▶ wymienia podstawowe części ubioru ▶ potrafi nazwać pomieszczenia w domu ▶ zna określenia codziennych czynności ▶ potrafi nazwać stany emocjonalne: uśmiech (radość), płacz (smutek) ▶ przedstawia siebie i innych w języku obcym ▶ podaje swój wiek w języku obcym ▶ wykonuje i podaje proste polecenia, np. <i>skacz, otwórz drzwi</i> itp., w języku obcym ▶ recytuje krótkie wiersze, śpiewa piosenki w języku angielskim ▶ rozumie ogólny sens historyjek obrazkowych opowiadanych lub czytanych	▶ wzbogaca słownictwo w języku angielskim w zakresie interesujących go tematów ▶ wykonuje kilka poleceń po sobie wypowiedzianych w języku angielskim (np. <i>wstań, idź do szafki, weź misia, podaj misia koledze</i>) ▶ próbuje wymyślać rymowanki w języku angielskim ▶ opowiada, co dzieje się na obrazku w języku angielskim
----	--	---	---	---	---

22, 23	▶ obserwuje zabawy starszych dzieci prowadzone w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ słucha poleceń w języku polskim z elementami języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego ▶ słucha rymowanek, prostych wierszyków i piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ słucha opowiadań w języku polskim z elementami języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego ▶ obserwuje osoby należące do różnych wspólnot narodowych, etnicznych lub językowych ▶ uczestniczy w zajęciach prezentujących godło wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy	▶ włącza się do zabaw prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ reaguje na polecenia w języku polskim z elementami języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego ▶ włącza się do recytacji rymowanek wierszyków i do śpiewu piosenek w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ potrafi wskazać słowa w wysłuchanym opowiadaniu wypowiedziane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ wie, że obywatele Polski mogą należeć do różnych wspólnot narodowych, etnicznych lub językowych ▶ wskazuje na obrazkach godło wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy	▶ uczestniczy w prostych zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ rozumie i reaguje na jednowyrazowe polecenia w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ recytuje rymowanki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ rozumie sens pojedynczych słów wypowiedzianych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym podczas słuchania opowiadania ▶ potrafi wskazać spośród kilku wspólnotę narodową, etniczną lub językową, do której należy ▶ poznaje historię godła wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy	▶ z chęcią uczestniczy w każdej zabawie prowadzonej w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ rozumie i reaguje na proste polecenia w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ recytuje proste wierszyki i śpiewa proste piosenki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ słucha i rozumie proste opowiadania w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ interesuje się wspólnotą narodową, etniczną lub językową, do której należy ▶ potrafi opowiedzieć historię godła wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy oraz pokolorować je na odpowiednie kolory	▶ organizuje zabawy w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ rozumie i reaguje na złożone z kilku zwrotów polecenia w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ recytuje dłuższe wierszyki i śpiewa kilkuzwrotkowe piosenki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ układa opowiadania i historyjki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub w języku regionalnym ▶ bierze udział w konkursach wiedzy o wspólnocie narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy ▶ przedstawia godło wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej, do której należy w pracach plastycznych tworzonych różnymi technikami
--------	---	--	--	--	---

Przewidywane osiągnięcia w obszarze wychowawczym. Dziecko:

1. Szanuje emocje swoje i innych osób.
2. Radzi sobie z przeżywaniem emocji.
3. Przeżywa emocje w sposób umożliwiający adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych.
4. Rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie bywa dłuższe lub krótsze.
5. Rozróżnia emocje i uczucia przyjemne, a także nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie.
6. Szuka wsparcia w sytuacjach trudnych emocjonalnie.
7. Wdraża swoje własne strategie (akceptowane społecznie) radzenia sobie w sytuacjach trudnych emocjonalnie, które wspierają osoby dorosłe lub rówieśnicy.
8. Panuje nad nieprzyjemnymi odczuciami, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub w innej sytuacji.
9. Zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania.
10. Wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia.
11. Manifestuje poczucie własnej wartości, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzega określonych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze.
12. Odczuwa swoją przynależność do rodziny, grupy przedszkolnej, grupy dziewczynek, grupy chłopców oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej.
13. Przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, w trakcie wykonywania prac użytecznych, podczas odpoczynku.
14. Respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby.
15. Obdarza uwagę inne dzieci oraz osoby dorosłe.
16. Cele te realizowane są w trakcie pobytu dziecka w przedszkolu, w czasie realizacji wszystkich zajęć, zabaw, czynności porządkowo-obslugowych itp.

Wskazówki dotyczące obserwacji dziecka i analizy jego wytworów

Przygotowując się do pracy z dziećmi, nauczyciel z jednej strony planuje zagadnienia odnoszące się do całej grupy, a z drugiej indywidualizuje swoje propozycje i dostosowuje do poziomu rozwoju poszczególnych maluchów. Podstawą działań pedagogicznych jest obserwacja oraz analiza wytworów i danych pozyskanych w trakcie wywiadu z rodzicami/opiekunami dziecka.

Warto pamiętać, że dzieci różnią się znacząco między sobą, a w tym wieku zróżnicowanie to przełożyć się może nawet na kilka lat w zakresie rozwoju poszczególnych funkcji i umiejętności. Poza tym mogą się one rozwijać się w jednych obszarach wolniej, a w innych szybciej. Występują także różnice rozwojowe uwarunkowane płciowo (np. dziewczynki są lepsze w zakresie zadań przy stoliku, a chłopcy są zwykle sprawniejsi ruchowo). Duże znaczenie ma również środowisko, w którym wychowuje się dziecko. Warto pamiętać o sporych różnicach rozwoju, a w konsekwencji – zdolnościach percepcyjnych 5-latków. Podczas planowania konkretnych zajęć, zadań dla dzieci oraz wymagań względem nich pomocna okaże się tabela (s. ...).

Co może budzić niepokój? – wybrane zagadnienia

1. Obserwowany brak postępów lub znaczne odbieganie od wiekowych norm rozwojowych.
2. Unikanie aktywności ruchowej. Dziecko stoi z boku na placu zabaw. Często się przewraca, potyka lub unika zabaw z wykorzystaniem konkretnych sprzętów. Brak takiej aktywności może świadczyć o wolniejszym rozwoju fizycznym, braku siły lub zaburzeniach w zakresie integracji sensorycznej.
3. Trudności z prawidłową artykulacją i mową. Maluch mówi niezrozumiale, z wykorzystaniem uboższego słownictwa lub wcale nie mówi. Ma problemy z rozumieniem kierowanych do niego komunikatów werbalnych i niewerbalnych.
4. Brak nawiązywania kontaktu wzrokowego. Przedszkolak uparczywie trzyma się jednego tematu w czasie rozmów, zajęć, zabaw. Odtwórczo uczestniczy w grach i zabawach. Wykazuje powtarzający się, znaczny niepokój w sytuacjach nieoczekiwanej zmiany harmonogramu dnia.
5. Wyraźne trudności w nawiązywaniu relacji społecznych. Dziecko nie włącza się do zabawy, nadmiernie wycofuje się lub jest ponadprzeciętnie ekspansywne, wykazuje skłonności do agresywnego zachowania.
6. Brak postępów w zakresie separacji z rodzicami/opiekunami. Utrzymują się trudności z rozstaniem. Regularnie pojawiają się nadmierny lęk i płaczliwość.
7. Nadmierna ruchliwość, brak skupienia uwagi na czynnościach wykonywanych spontanicznie lub apatia dziecka, wycofanie, bierność, bardzo mała aktywność.

W każdej sytuacji, gdy nauczyciela niepokoi coś w rozwoju dziecka, warto prowadzić systematyczne obserwacje, by sprawdzić, czy odstępstwa od norm rozwojowych mają charakter jednorazowy, czy też są związane z np. rozwijającą się chorobą. Warto przeanalizować pod omawianym kątem wszelkie wytwory dziecka oraz porozmawiać z rodzicami o niepokojących obserwacjach. Gdy obawy zostaną potwierdzone, dziecko powinno trafić jak najszybciej do diagnostyki psychologicznej i logopedycznej (lub do innych specjalistów).

Błędy w zakresie obserwacji

Obserwacja wydaje się najprostszą i najbardziej dostępną formą diagnostyczną. Jednak wynikające z niej wnioski zależą od tego, czy przeprowadzona została poprawnie. Najczęstsze błędy to:

- ▶ przedwczesna interpretacja, ocena zachowań, wyciąganie wniosków,
- ▶ analizowanie zachowań dziecka bez kontekstu sytuacyjnego,

- ▶ niedostrzeganie najbardziej istotnych informacji, koncentracja na realizacji programu, a nie na obserwacji przebiegu rozwoju,
- ▶ powierzchowność, koncentracja na przypadkowych notatkach,
- ▶ brak obiektywizmu, kierowanie się emocjami, sympatiami, potwierdzenie zbyt wcześnie postawionych hipotez,
- ▶ mylenie obserwacji z opiniami czy ocenami.

Analiza wytworów

Łatwo dostępna metoda diagnostyczna, gdyż dzieci wykonują w przedszkolu bardzo dużo prac plastycznych – rysunki (poziom ewolucji techniki rysowania odnieść można do poziomu rozwoju umysłowego), konstrukcje z klocków, „ulepianki” itp.

Pięciolatki są – według Szumana – w okresie idioplastyki, w którym zaobserwować można:

1. uproszczony, ubogi schemat rysunku (początek to głowonogi),
2. wzbogacony i udoskonalony schemat pracy plastycznej (kolory, płaszczyzny, sceny).

Analizując wytwory pracy dziecka, nauczyciel wnioskuje o właściwościach indywidualnych wykonawcy. Warto zwrócić uwagę na estetykę i sposób wykonania pracy, a także: różnorodność lub monotonię barw, liczbę, sposób i wielkość przedstawiania poszczególnych elementów, wyodrębnianie bądź oddalenie narysowanych elementów. Analiza wytworów pozwala także na zebranie danych o wyobraźni, wiedzy, dokładności, staranności małego artysty. Nie należy jednak wyciągać wniosków zbyt pochopnie, nie biorąc pod uwagę kontekstu powstania pracy.

Zaletą tej metody jest łatwość tworzenia chronologicznego *portfolio* każdego dziecka. Wszystkie gromadzone wytwory mają charakter materialny i (w razie potrzeby) mogą być konsultowane przez specjalistów. Nauczyciel gromadzi tylko te prace, które świadczą o przejściu na kolejny poziom rozwoju i pokazują jakościową zmianę umiejętności plastycznych dziecka.

Indywidualizacja pracy z dziećmi – propozycje

Istotą indywidualizacji pracy z dziećmi w przedszkolu jest uwzględnianie przez nauczyciela różnic między nimi i dostosowywanie proponowanych **oddziaływań do sfery najbliższego** rozwoju każdego przedszkolaka. Ważne jest prowokowanie malucha do przekraczania swoich możliwości. Różnice między dziećmi 5-letnimi dotyczą następujących obszarów:

1. Stanu zdrowia, rozwoju układu nerwowego.
2. Aktualnego zasobu wiedzy, umiejętności, doświadczeń.
3. Dynamiki rozwoju procesów poznawczych.
4. Zainteresowań.

5. Stosunku do pracy i wysiłku umysłowego, motywacji do uczenia się i nabywania nowych kompetencji.
6. Warunków środowiskowych.

Pakiet edukacyjny *Żyrafa Ola i przyjaciele. Kurs dla 5-letnich przedszkolaków* daje możliwość indywidualizowania pracy z dziećmi dzięki:

- ▶ dostosowaniu celów szczegółowych (umiejętności) do poziomu rozwoju dziecka; program wskazuje 5 poziomów osiąganych umiejętności, przy czym ostatni poziom wskazuje umiejętności osiągnięte przez dzieci szczególnie uzdolnione,
- ▶ wykorzystaniu metod aktywizujących, które pozwalają na różnicowanie aktywności, sposobu wykonywania zadań, wyzwalają potencjał każdego dziecka, rozwijają zainteresowania, uczą współpracy, przygotowują dzieci do samodzielności w poszukiwaniu wiedzy,
- ▶ organizacji zajęć z dziećmi poprzez zastosowanie ofert, dzięki czemu w obrębie jednego tematu dzieci samodzielnie dobierają rodzaj zadania, co powoduje większe zaangażowanie i motywację,
- ▶ stałemu monitorowaniu osiągnięć dzieci i planowaniu pracy z nimi, które uwzględnia potrzeby i możliwości dzieci.

Karty pracy dla dzieci z pakietu „Żyrafa Ola i przyjaciele” dla 5-latków ułatwiają nauczycielowi indywidualizowanie pracy z nimi. W obrębie jednego tematu są przygotowane zadania o różnym stopniu trudności, dzięki czemu każde dziecko może pracować zgodnie ze swoimi możliwościami.

Literatura

1. Arends R.I., *Uczymy się nauczać*, WSiP, Warszawa 1998.
2. Bartkowiak Z., *Biomedyczne podstawy rozwoju i wychowania*, WSiP, Warszawa 1986.
3. Bee H., *Psychologia rozwoju dziecka*, Wydawnictwo Zysk i Spółka, Poznań 2004.
4. Bogdanowicz M., *Psychologia kliniczna dziecka w wieku przedszkolnym*, WSiP, Warszawa 1991.
5. Bogdanowicz M., Szlagowska D., *Metoda Dobrego Startu. Piosenki do rysowania*, Wydawnictwo Fokus, Gdańsk 1998.
6. Brudnik E., Muszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie – Przewodnik po metodach aktywizujących*, wyd. II, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2003.
7. Frołowicz E., *Aktywny uczeń w świecie muzyki: propozycje dla nauczycieli*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2008.
8. Gardner H., *Pięć umysłów przyszłości*, Wydawnictwo Laurum, Warszawa 2009.
9. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka – dwadzieścia lat później*, Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków 2015.
10. Helm J.H., Katz L.G., *Mali badacze: metoda projektu w edukacji elementarnej*, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2003.
11. Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, Wydawnictwo Erica, Warszawa 2010.
12. Klus-Stańska D., *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.
13. Kochan-Wójcik M., *Diagnoza i monitorowanie rozwoju małego dziecka*, <http://oskko.edu.pl/wroclaw-05-2005/mkochan1.pdf> [dostęp: 27.08.2017].
14. *Metodyka wychowania przedszkolnego*, red. M. Kwiatkowska, Z. Topińska, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1972.
15. Majchrzak I., *Nazywanie świata – odimenna metoda nauki czytania*, Wydawnictwo MAC, Kielce 2006.
16. Mietzel G., *Psychologia kształcenia*, GWP, Gdańsk 2002.
17. Piaget J., *Dokąd zmierza edukacja*, PWN, Warszawa 1977.
18. Rosenberg M., *Edukacja wzbogacająca życie*, Jacek Santorski & Co., Warszawa 2006.
19. Sherborne W., *Ruch Rozwijający dla Dzieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.

21. Skarbek K., Wrońska I., *Diagnoza i wspomaganie rozwoju psychoruchowego dziecka w wieku przedszkolnym*, Centrum Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków 2013.
22. Włoch S., Włoch A., *Diagnoza całościowa w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2009.
23. Zakrzewska B., *Każdy przedszkolak dobrym uczniem w szkole*, WSiP, Warszawa 2003.